

Svenska
Fyrsällskapet
www.fyr.org

Blänket

2019:3 Årg 23

inkl. HÖSTPROGRAM 2019

Adress:

Svenska Fyrsällskapet
c/o Esbjörn Hillberg
Donsö backe 16
430 82 Donsö
Tel. 031-97 21 48
e-post:
esbjorn@hillberg.com
Hemsida:
www.fyr.org

Redaktör:

Maria Elsby
Terrassvägen 3 Stockevik
451 78 Fiskebäckskil
Tel. 0523-221 39
e-post:
maria.elsby@gmail.com

Nästa manusstopp:
15 augusti 2019

ISSN 1404-3262

Omslagsbild:

**Jägarören utanför
Holmön (släckt)**

Foto: Tomas Berglund

Svenska
Fyrsällskapet
www.fyr.org

Blänket

2019:3

Årsbok och
informationsskrift
för medlemmar i
Svenska Fyrsällskapet.

*Författarna är själva
ansvariga för artiklarnas
innehåll och bilder.*

Plusgiro: 1968 420-8
Bank: Nordea Bank Sweden
IBAN: SE92 9500 0099 6042 1968 4208
Bic/Swift-code: NDEASESS
Organisations nr: 802439-0216

Innehåll

Ordförandens sektor	4
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Redaktörens ruta	5
<i>Maria Elsby</i>	
Svenska Fyrsällskapets höstprogram 2019	6
Internationella fyrdagarna	11
<i>Tommy Öberg</i>	
Olyckan vid Nidingens fyr	12
Ur Hvar 8 dag, nr 14, 31 dec 1916 Insänt av <i>Göran Andersson</i>	
Ratans Södra inseglingsfyr - Det närmar sig invigning	15
<i>Christer Hollinder</i>	
Ståtliga fyrar på Jyllands västkust	16
<i>Ulf Wade Andersson</i>	
Framtiden	18
<i>Mikael Engqvist</i>	
Årets VIPP 2019	20
Förslag till Årets VIPP 2020	21
Fyrlistor - dessa fantastiska informationskällor	22
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Fyrskipp blev klädbutik som byggdes om till kontor	25
<i>Terje W. Fredh</i>	
En natt på Nidingen	26
<i>Thea Persson</i>	
Bengtsskär - en mäktig fyr med mångskiftande historia	28
<i>Jan Gunnar Persson</i>	
Pelle Stavfeldt, vår nära och käre vän	35
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Fyrresa med Birka juni 2018	36
<i>Anne-Marie Larsson</i>	
Årets båtmässa i Stockholm	40
<i>Ulf Schloss & Magnus Rietz</i>	
Unik utställning i Vinga fyrbåk	41
<i>Per Gjörde</i>	
Fyrrar - vägvisare, symboler och kulturarv, Föreläsningsserie för fulla hus	42
Finns det fyrrar i Mjön?	44
<i>Gunilla Öhrn</i>	
Byggnadsvårdsbidrag till Mariestads Fyrsällskap	45
Hänt på fyrfronten	46
Fyrpersonalregistret	47
<i>Maria Elsby</i>	
En liten solskenshistoria	47
Boktips	48
<i>Maria Elsby</i>	
Nytt i fyrviki juni 2019	48
<i>Leif Elsby</i>	
Klubbmärken, tröjor, m.m.	49
Svenska Fyrsällskapet; styrelse och kommittéer	50
Medlemsavgifter 2019	51
Hur blir jag medlem i Svenska Fyrsällskapet?	52
Hur gör man för att få en artikel publicerad i Blänket?	52

Ordförandens sektor

En sak jag ofta funderar över är vad våra medlemmar verkligen tycker om Svenska Fyrsällskapet, hur bra vi har lyckats och vad vi bör göra eller förändra. Jag tror tyvärr att det är svårt att få svar på dessa frågor, men jag har kanske inte helt fel när jag säger att vi tror vi har lyckats hyfsat under vår snart 23-åriga verksamhet. Vi har satt fyrarna på kartan och gjort dem mycket mer kända än tidigare. Det skrivs mer och mer om fyrar i tidningar och böcker. Det startas allt fler lokala fyrföreningar. Fyrar har nästan blivit en liten folkrörelse. Många med kännedom om fyrar brukar fråga vad som skulle ha hänt om vi inte startat Svenska Fyrsällskapet.

Jag skall nu försöka komma ihåg negativa och positiva saker som jag hört. Tyvärr minns jag inte något riktigt negativt vilket kanske betyder att medlemmarna är rätt nöjda eller att jag är senil. Några personer har påpekat några få småsaker som vi fixat till medan en tredje är mycket aktiv med synpunkter och idéer. Vissa saker personen i fråga föreslår är mycket bra medan andra är orealistiska då all vår verksamhet utförs och har alltid utförts gratis av ideella krafter. Detta tror jag skapar en mycket god sammanhållning och gör att man undviker avundsjuka. Om man börjar betala någon vald ledamot för ett speciellt jobb kanske man kan få ett bättre resultat, men man skapar också avundsjuka och interna strider då det utförs mängder av olika större eller mindre uppgifter under mer än heltid inom en ideell förening. Styrkan i en förening är att vi alla har olika bakgrund och olika kunskaper. Jag tror att det vore mycket svårt att gradera ledamöterna om man inte införde ett lönesystem för alla och då är vi inte längre en ideell förening utan ett företag med mängder av avgifter, regler, etc.

Jag vet att många medlemmar är mycket tacksamma och framför sitt beröm till flera av oss för vad Svenska Fyrsällskapet utför. Man är enormt positiv till Blänket, Fyrlexikonet, Fyrpersonalregistret, möjligheter att hyra fyrbostäder, vår programverksamhet, våra fyrtutflykter, m.m. Jag skulle gissa att minst 95% av alla reaktioner från våra medlemmar är positiva. Däremot oroas jag faktiskt av den nästan totala avsaknaden av kritik. Allt vi gör kan väl inte vara otroligt bra?

Som du kanske har läst i min sektor i Blänket frågar jag då och då efter medlemmarnas synpunkter på vår verksamhet. Jag har även framfört förhoppningar om att medlemmar hör av sig och säger att de vill engagera sig i vårt arbete. Det är tyvärr mycket sällsynt att någon kontakter mig och framför sina synpunkter. Vi har nog varit lyckliga som haft en ständig tillväxt och framgång, men vi kunde kanske ha vuxit mycket mer om ännu fler hade varit aktiva.

Trots att de flesta verkar tycka det går bra anser jag inte att vi har lyckats med allt. Programverksamheten går bra i Stockholm, i Uppsala, på Västkusten och på Gotland.

Vi fick på grund av för få deltagare lägga ner verksamheten i Norrköping/Linköping. Vi har inte fått igång något i Norrland. Vi har misslyckats med nästan allt i Skåne/Sydsverige där vi har provat 4 olika programkommittéer utan att ha lyckats. Vi borde kunna genomföra mycket mer men vi behöver aktiv lokal hjälp från våra medlemmar.

Ett annat misslyckande är att vi trots flera försök under flera år inte har lyckats hitta en erfaren kommunikationsstrateg/informatör. Personen i fråga skall naturligtvis vara intresserad av fyror, men det viktigaste är att hon/han är flink med pennan och har arbetat med kommunikation gärna inom ett företag och kanske kan mycket om sociala medier.

För att Svenska Fyrsällskapet skall kunna överleva ytterligare en massa år, fortsätta växa och kanske fylla 50 år måste vi nog successivt genomföra stora förändringar i vår verksamhet. Vi kan nog inte räkna med att allt vad vi gör kommer att kunna göras gratis av frivilliga. Samhället förändras och därför undersöker vi möjligheten och kostnader för att lägga ut vår administration på tredje part och ej vara beroende av att ett antal jobbar frivilligt mer än 100%. Valda personer måste ägna sig mer åt fyraktiviteter, vår framtid, vår tillväxt, vår förnyelse och inte bara åt en ständigt växande rutinadministration. Borde vi inte försöka starta arbetsgrupper på fler platser i vårt land och hoppas på att många fler av vår växande medlemskara vill engagera sig ännu mer.

Är det dags för en Fyrverksamhetsrevolution eller evolution. Skriv ner dina synpunkter och tankar och maila, posta dem till mig eller skriv en artikel till Blänket så att vi kan få igång en diskussion.

Esbjörn Hillberg

Donsö 2019-05-09

Redaktörens ruta

Redaktörens ruta blir denna gång ganska liten eftersom vår ordförande brett ut sig utöver det "vanliga" utrymme han har till sitt förfogande. Väsentligheter går före allt annat och det han framför är oerhört viktigt för vår fortsatta verksamhet. Jag instämmer till fullo med Esbjörn också överfört på Blänket som är "min" domän.

Jag har vid flera tillfällen bett om synpunkter från läsarna på vad ni vill att Blänket skall innehålla, men har endast fått svar från en person dock två gånger samma sak. Tyvärr var det inget uppslag till artikel då frågan gällde varför man använde en viss sorts nitar i en speciell fyr.

Jag är oerhört glad och tacksam över det material ni skickar in och försöker göra så varierade nummer som möjligt, men frågan är vilka önskemål det stora flertalet av Fyrsällskapets medlemmar har. Jag har snart varit redaktör i 20 år och utvecklat tidningen till vad den är idag, men det behövs friska idéer för att hålla läsintresset uppe även om reaktionerna är positiva. Hör av er till mig och ge mig tips att gå vidare med. Kontaktuppgifterna står på omslagets insida.

Denna gång får innehållsförteckningen av utrymmeskäl tala för sig själv.

Maria Elsby

Svenska Fyrsällskapetets höstprogram 2019

3-4 augusti

Nationella Fyrdagen/fyrhelgen

Svenska Fyrsällskapet har, på begäran av en del fyrrar, beslutat att prova att fira Internationella Fyrdagen första söndagen (även lördag på vissa platser) som infaller under den första hela helgen i augusti. Med denna ändring hoppas vi att fyrrarna blir mer tillgängliga ur både väder- och semestersynpunkt. En del fyrrar kommer att fira fyrdagen den 17-18, glöm därför ej att se vad som gäller för den fyr som du har tänkt besöka. För mer information se hemsidan www.fyr.org.

Den internationella Fyrdagen firades första gången 2002.

17-18 augusti

Internationella Fyrdagen/fyrhelgen

De fyrrar som inte firar sin fyrdag i början av augusti kommer att som vanligt vara öppna i slutet av augusti. En del fyrrar slår upp sina portar både i början och i slutet av augusti. För mer information se hemsidan www.fyr.org.

17 augusti.

Utflykt till Väderöbods fyrplats

(Reservdag 24 eller 31 augusti) om det blåser för mycket den 17:e.

Samling i Hamburgsund vid fotbollsplanen 200 m **norr** om färjan till Hamburgön. **Lördag 17 augusti kl 10.00.** GPS-adress Strandvägen 22. Beräknad återkomst till Hamburgsund kl 17-18. Båtresa tar 1,5 tim till Väderöbod.

Föreningen guidar besökarna runt i husen och på ön. De som vill kan gå upp i fyren. Resan och besöket i fyren sker på egen risk. I arrangemanget ingår en salladslunch på Väderöbod. Om vädret och tiden tillåter kommer vi att på hemresan gå en liten omväg förbi de vackra öarna Florö och Dyngö.

Kostnad: 650:-/person. Deltagare min 5 max 10. Eventuellt kan en båt till ordnas och då kan vi totalt ta 20 personer. Vid extra gynnsam väderlek kan vi ordna övernattnings till söndag för de som önskar. Föreningen ordnar då med middag och frukost. Tillkommande kostnad 350:-. (Täcke och kuddar finns. Tag med lakan och örngott.)

Anmälan senast 4 augusti till Magnus Blomstrand, e-post blomstrandmagnus@gmail.com eller 0732-305229 och därefter insättes avgiften 650:- (1000:-) per person på **Föreningen Väderöbods plusgiro 330684-2** inom 7 dagar. **OBS. Anmälan är bindande** och giltig när avgiften är betald. Vid avanmälan efter 5 augusti återbetalas inte avgiften.

Var noga med att **ange Väderöbodsresa samt namn och telefonnummer** så att det går att meddela om turen måste ställas in. Beslut om utfärd tas baserat på vädret på torsdag kväll före avfärden. Vid sydvästlig vind över 8 m/s kommer vi att ställa in turen. Vid andra vindriktningar än sydväst tål vi lite högre vindstyrkor.

Avgiften betalas tillbaka i sin helhet om turen ställs in.

Denna utflykt ordnas av Föreningen Väderöbod på initiativ av Programkommitté Väst.

Båtresa ut till Väderöbod sker i privata öppna båtar. Dessa båtar har ingen ansvarsför- säkring utan resan sker på deltagarnas egen risk. Tag med egen flytväst och regnkläder!
Obs! Endast ett fåtal platser kvar.

Samling i Käringsund, Eckerö efter promenad från färjan. Färjan från Grisslehamn till Eckerö avgår kl 10.00 (sv tid) och kommer till Eckerö 13.00 (fi tid). Promenaden tar c:a 20-30 min till Käringsunds hamn.

Båt avgår till Märkets fyrplats c:a 13.30 (fi tid), och tar c:a 1 timme. Vi stannar c:a 2 timmar och åker sedan tillbaka, c:a 16,30 (fi tid), till Käringsund, där färjan till Grisslehamn avgår kl 18.30 (fi tid). **Åter Grisslehamn 19.30** (sv tid).

Antalet deltagare är max 11 personer eller 18 personer. Det avgör om det blir en eller två båtar från Käringsund.

Kostnad för båtresan Käringsund - Märket, inkl. besöksavgiften på fyrplatsen, är 60 Euro, och betalas kontant direkt till båten.

Ta med egen matsäck för dagen. Möjlighet finns att boka plats i restaurangen ombord vid hemresan från Eckerö. Var och en bokar och betalar resan ToR Grisslehamn - Eckerö, kostar 70:- ToR. Bokas helst via Eckerölinjens bokningssida: www.eckerolinjen.se. (På webbsidan kan du också boka bussbiljett från Stockholm (m.fl. platser) och plats i restaurangen ombord vid hemfärd.)

Anmälan senast 1 augusti till Anders Unosson, andus@telia.com, 070-629 5786 eller Ulf Schloss, ulf.schloss@telia.com eller 070-467 2473.

Anmälningarna tas emot i turordning, och bekräftas via mail. Ange därför din mailadress, men också telefonnummer så vi kan nå dig vid behov.

2 september**Alingsås. Nattsegling på Mjörn med tända fyrar**

Samling: Ångbåtsbryggan vid Mjörn, Lövekullevägen 13A, Alingsås

Måndag 2 september kl. 18.50. Båttur kl. 19-22.

Vi åker en tur med **Ångbåten Herbert** och upplever sjön Mjörn med dess fyrar i mörker. Hur var det förr när man måste köra när det var mörkt? Ångbåten Herbert drivs av Mjörns Ångbåtsförening för mer info se www.herberts.se.

Kostnad: 250:-/person, ta med matsäck och varma kläder. Vi sitter utomhus men under tak. Begränsat antal 20 st.

Anmälan som är bindande senast 18 augusti till Göran Sernbo, fyrprogvast@gmail.com. eller 0704-449843. Avgiften betalas in på Fyrsällskapets Plusgiro 1968420-8 inom 5 dagar från det du fått bekräftelse på att du fått plats. **Ange Mjörn, ditt namn och medlemsnummer**.

16 september Henån**Väderöbods fyrplats**

Henån, Biblioteket, Kajutan, måndag 16 september, kl. 19.00

Kjell Andersson, ordf. i Föreningen Väderöbod, berättar och visar bilder om Väderöbods fyrplats. Hur fyrplatsen kom till 1867, vad som hänt under åren och lite om föreningen Väderöbod. Väderöbods fyrplats ligger utanför Fjällbacka.

Arrangör Svenska Fyrsällskapet och Studieförbundet Vuxenskolan

Kostnad: Ingen avgift

Anmälan: Ingen anmälan, fika i pausen

Kontaktperson: Ann Holmdahl, tel. 0703-539550, ann.holmdahl@telia.com

21 och 22 september Stockholm. 2 st endagsutflykter med Briggen Tre Kronor

Briggen ordnar för Fyrsällskapets medlemmar två seglingar med **Janne Olsén** som guide. Färden går söderut från Nynäshamn och rundar Landsort. Janne guidar omkring fyrarna och andra spännande händelser.

För mer information och hur du anmäler dig till resan se Fyrsällskapets hemsida www.fyr.org.

25 september Stockholm

Från Vedeldar till Lysdioder

Skeppsholmens Folkhögskola, Slupskjulsvägen 12, onsdag den 25 september kl 19.00.

Ulf Schloss, styrelseledamot i Svenska Fyrsällskapet berättar i ord och bild om fyrlysets utveckling från vedelden på fyren Pharos utanför Alexandria från 200-talet f.Kr. fram till dagens fyrlyset med lysdioder.

Resväg kommunalt: Buss 65 till busshållplats Moderna Muséet på Skeppsholmen, gå 100 m mot norra udden. Parkering finns i anslutning till Folkhögskolan.

Lokal: Inre Matsalen. Ingång vid Huvudentrén.

Kostnad: Entré 20:- (obligatoriskt), entré + kaffe med kaka 40:-.

Anmälan senast 19 september till Christer Nettelblatt, 08-642 1776 eller ulf.schloss@telia.com.

28 september Skåne

Kullens fyr by Night

Samling vid Kullens fyr, Kullahalvön, Skåne lördag den 28 september kl 19.00

Kullens fyr är Sveriges högst belägna och ljusstarkaste fyr, anlagd redan 1561. **Per och Britt-Marie Sjögren**, som forskar om Kullens fyr, berättar i fotogenlyktans sken och visar runt i Kullens fyr. Ett unikt tillfälle att se denna mäktiga fyr skicka ut sina strålar i natten.

Kostnad 80:-/person, max antal 23 personer.

Anmälan senast 20 september till fyrprogvast@gmail.com. Betalning inom 5 dagar efter bekräftad anmälan till Fyrsällskapets Plusgiro 1968420-8.

För mer information ring Per Sjögren 0705-822372.

Tips: Solen går ner c:a 18.50 denna dag. Kom gärna lite innan och se solen gå ner i västerhavet och fyren tändas. Det finns många trevliga övernattningsmöjligheter nära Kullen. Passa på att ta en helg i Skåne!

7 oktober Uppland

25 år på Svenska Högarna

Uppsala Segelsällskaps (USS) klubbhus, Skarholmen, Uppsala
Måndag den 7 oktober kl. 19.00

Gunnar Hjerstrand, som i många år arbetat för Skärgårdsstiftelsen, kommer att berätta om den isolerade fyren på Svenska Högarna och allt som kan hända runt den.

Ett samarbete mellan Svenska Fyrsällskapets Upplandsdistrikt och Svenska Kryssarklubbens Uppsalakrets.

Kostnad: Ingen avgift

Anmälan: Ingen anmälan

Ev. frågor till Gunnar Boman, gunnar.boman@medsci.uu.se

7 oktober Göteborg

Bohusläns fyrrar och fyrrfolk

Sjömanskyrkan, Amerikagatan 2 vid Stigbergstorget, måndag 7 oktober kl. 19.00.

Maria och Leif Elsby berättar och visar bilder om fyrrar och livet på en fyrrplats. De visar även ett register över fyrrpersonal samt ett fyrrlexikon som de gjort för Svenska Fyrsällskapets hemsida www.fyr.org. Hemsidan är öppen för alla.

Kostnad: Entré 40:-, entré med kaffe/te och smörgås 65:-.

Betalning med Swish eller kontant (ta med jämna pengar).

Anmälan: Ingen anmälan.

Vid ev. frågor ring någon i programkommitté Väst kust eller fyrprogvast@gmail.com.

9 oktober Stockholm

Fyrrarnas arkitektur

Skeppsholmens Folkhögskola, Slupskjulsvägen 12, onsdag den 9 oktober kl 19.00.

Dan Thunman visar bilder och berättar om Sveriges mest intressanta fyrrar ur arkitektonisk synvinkel. Några av dessa har nu hamnat på frimärken, men det finns många flera som är värda att lyfta fram. För 20 år sedan inventerade Thunman Sveriges alla f.d. bemannade fyrrplatser och har sedan dess medverkat i flera bokprojekt rörande fyrrplatsernas kulturarb.

Resväg: se 25 september

Lokal: Inre Matsalen, ingång vid Huvudentrén

Kostnad: Entré 20:- (obligatoriskt), entré + kaffe med kaka 40:-

Anmälan senast 2 oktober till Christer Nettelbladt, 08-642 1776 eller ulf.schloss@telia.com.

10 oktober Uppland

Rysshärjningarna i Roslagen för 300 år sedan (repris)

Östhammars Segelsällskap, Hamnen, Östhammar, torsdag den 10 oktober kl. 19.00

Lars Nylén och Anders Nylund ger en repris av sitt uppskattade föredrag om ryssens härjningar 1719 och senare på plats i Roslagen.

Ett samarbete mellan Svenska Fyrsällskapet Upplandsdistrikt och Svenska Kryssarklubbens Uppsalakrets.

Kostnad: Ingen avgift

Anmälan: Ingen anmälan

Ev. frågor till Gunnar Boman, gunnar.boman@medsci.uu.se

16 oktober Gotland

Gubbens irrfärder

Slite båtklubbs kajuta i Slite hamn, onsdag den 16 oktober kl 18.00

Fortsättning på "Gubbens irrfärder" Lasse Ljung fortsätter berätta om sin världsomspännande seglats för Fyrsällskapet och Slite Båtklubbs medlemmar.

Kostnad: Entré, kaffe och kaka 50:-.

Anmälan senast 14 oktober till Jan Ströberg, jan.a.stroberg@gmail.com eller 0708-949694.

20 oktober Göteborg

Fyrplats i Göteborg 1923 (Favorit i repris!)

Samling Götaplatsen söndag 20 oktober kl. 11.00

Visste du att det har funnits en fyrplats i Johanneberg? Det var under jubileumsutställningen 1923 som man lät uppföra 3 fyrar på berget ovanför Näckrosdammen. Upp till fyrarna gick det en bergbana från Näckrosdammen.

Vi pratar lite om Jubileumsutställningen då vi går från Götaplatsen till Näckrosdammen. Vi följer sedan bergbanans väg upp till Fyrplatsen. Fundamenten finns fortfarande kvar. Där uppe funderar vi på hur det såg ut 1923, hur det ser ut idag och vad man kan göra av platsen i framtiden. Svenska Fyrsällskapet har lagt in ett förslag till Göteborgs stad om att till stadens 400 årsfirande åter ställa en fyr på fyrplatsen och berätta om fyrarnas utveckling de senaste 100 åren. **Ulf Smedbo**, kunnig i tåg och järnvägsräls, berättar om bergbanan och **Marie Tilosius** berättar om fyrplatsen. Du som kan något om Jubileumsutställningen kom med och berätta.

Ta grova skor det kan vara blött. Lite terrängpromenad på dålig stig, dock inte "oband" terräng, upp till fyrplatsen. Du kan ta asfaltväg tillbaka. Tid c:a 1,5 tim. Vi avslutar vid fyrplatsen.

13 november Gotland

Slite som hemmahamn

Slite Båtklubbs Kajuta i Slite lanthamn, onsdag den 13 november kl 18.30.

"*Slite som hemmahamn*" Skepp och Farleder. Historiskt kåseri i ord och bild av **Gunnar Sillén**

Kostnad: Entré, kaffe och kaka 50:-/person

Anmälan senast 6 november till Jan Ströberg jan.a.stroberg@gmail.com eller 0708-949694.

14 november Göteborg

Familjen Stevenson och de Skotska fyrarna

Sjömanskyrkan, Amerikagatan 2 vid Stigbergstorget, torsdag 14 november kl. 19.00.

Hans, tidigare v.ordf. i Svenska Fyrsällskapet, och **Stina Rutberg** berättar och visar bilder från besök på ett antal Skotska fyrar samt om familjen Stevensons betydelse för deras tillkomst. .

Kostnad: Entré 40:-, entré med kaffe/te och smörgås 65:-. Betalning med Swish eller kontant (ta med jämna pengar).

Anmälan: Ingen anmälan.

Vid ev. frågor ring någon i programkommitté Väst kust eller fyrprogvast@gmail.com.

27 november Stockholm

Kan fyrar hjälpa till och rädda Östersjön?

Skeppsholmens Folkhögskola, Slupskjulsvägen 12, onsdag den 27 november kl 19.00.

Fotograf **Magnus Rietz**, berättar i ord och bild om många av de fantastiska fyrarna runt Östersjön, från Danmark i väster, Tyskland och Polen i söder, Kaliningrad, de Baltiska staterna, Ryssland och Finland i väster.

Resväg: se 25 september

Lokal: Inre Matsalen, ingång vid Huvudentrén

Kostnad: Entré 20:- (obligatoriskt), entré + kaffe med kaka 40:-

Anmälan senast 20 november till Christer Nettelbladt, 08-642 1776 eller ulf.schloss@telia.com.

Internationella fyrdagarna

I höstas skrev jag i Blänket om kulingvindar vid fyrdagen 2018. Dessa vindar har möjligen överträffats av de reaktioner som vi inom Fyrskällskapet har fått sedan vi beslöt att tidigarelägga årets fyrdag. Beslutet var inte ett försök att splittra fyrdagen, tvärtom, vi ville få mindre spridning. Det är nämligen så att många fyrar har sedan länge firat fyrdagen tidigare av olika skäl och en del andra har aviserat att de skall tidigarelägga dagen. Skälen har varit främst två: vädret har upplevts som osäkert och mängden folk som rör sig i skärgården har börjat att minska sent i augusti.

På flera fyrar fick man 2018 ställa in sina arrangemang p.g.a. att man inte kunde ta sig till fyren i den höga sjön som rådde. Båtar hade bokats och biljetter för resan hade betalats. Detta gör naturligtvis att motivationen för att anordna sådant avtar hos arrangörerna och det har skapat dålig goodwill för fyrdagen.

Sommargästerna lämnar skärgård och kust i mitten av augusti. Detta gör att man har svårt att ordna med fyrvisare och båtar. Den inhemska svenska turistströmmen är också större i början än i slutet av månaden. Mycken service slår igen i mitten av augusti. Det har också visat sig att många ser fyrdagen som en möjlighet att förlänga säsongen. Det är nödvändigt att ta in pengar under högsäsong och man kan därför inte erbjuda gratis entré tidigare i augusti. Det är naturligtvis viktigt att kunna bättra på ekonomin då det gynnar underhållet av fyrplatsen.

Tredje helgen i augusti valdes ursprungligen därför att radioamatörerna hade valt den som sin dag för att köra sina radiokontakter med andra radioamatörer. Där är det viktigt att man internationellt väljer samma dag för att nå varandra. För fyrbesökarna har dock den internationella kopplingen varit svag, inga internationella kontakter har skett bland de olika fyrskällskapen. Den organisation som startade den internationella fyrdagen, World Lighthouse Society, existerar dessutom inte längre. Således firas det också olika datum.

Sammantaget bedömde vi att mängden besökare skulle öka om vi valde en dag i början av augusti. Vi vill påminna om att Svenska Fyrskällskapet är till bl.a. för att öka kunskapen om och bevarandet av det kulturarv som svenska fyrar, fyrplatser, fyrskepp och andra sjömärken utgör. Därför är det viktigt att ha ett stort antal besökare. Att vi i år kommer att köra två helger är naturligtvis inte bra. Dubbla dagar har vållat en del förvirring bland vissa besökare medan andra har sagt "va' kul, då kan jag besöka två fyrar". Jag tror dock att det är svårt att finna en invändningsfri dag som skulle passa alla fyrar p.g.a. att man har så olika förutsättningar.

Den svenska fyrdagen har fått stort genomslag i press och lockat många besökare, vilket vi är mycket tacksamma för. Denna verksamhet är en av grunderna för Fyrskällskapets existens. Fyrdagen måste därför vårdas. Vi testar nu med att ha fyrdagen den första veckan i augusti under 2019 och de som inte kan ändra sin dag kör den 3:e helgen som vanligt. Vi samlar därefter ihop besöksiffrorna och skickar ut det aggregerade resultatet i slutet på augusti eller början på september. Internt kan vi då se utfallet. Efter en utvärdering av alla olika aspekter, där inkomna synpunkter naturligtvis väger tungt, kan man fatta beslut för 2020.

Med hopp om en lyckad nationell fyrdag vare sig den firas i början eller slutet på augusti.

Tommy Öberg

OLYCKAN VID NIDINGENS FYR

Beskrifning och fotografier af H.8.D:s speciellt utsände göteborgsfotograf.

Ur: HVAR 8 DAG, nr 14, 31 dec 1916, sid 211-212

(”renskrivet” från det illustrerade tidningsmagasinet Hvar 8 Dag av Göran Andersson, Mellby, Öland)

FYRPLATSSEN. Det ställe (x) där de tre fyrvaktarne efter avslutad fisketur lade till med båten och ilandförde fiskeredskapen för att därefter ro båten till en skyddad plats bakom udden, då en brottsjö krossade farkosten (vid xx) därvid alla tre fyrvaktarne omkommo.

En fasansfull olycka, vid hvilken under de mest uppskakande omständigheter tre människolif gingo förlorade, inträffade den 12 dec. [1916] vid Nidingens fyr på Halländska kusten.

De tre fyrvaktare, hvilka tillika med fyrmästaren utgjorde fyrens betjäning på samma gång som den lilla öns hela vuxna manliga befolkning, begåfv sig vid middagstiden, då vinden friskade i och sjön började gå hög ut i en snipa för att bärga de tidigare på dagen utsatta fiskegarnen.

Sedan dessa förts i land på öns läsida, beslöte de tre männen att, trots den höga sjön, ro båten rundt öns nordöstra udde

för att förtöja den på dess vanliga plats i hamnen på västsidan. Vid rundandet at udden, där intet läskydd fanns utan hela hafvet låg på, greps båten emellertid af en väldig brottsjö och sögs i nästa ögonblick ner i djupet.

Händelsen bevittnades från land af de förolyckades anhöriga, men de af dem i ilande hast vidtagna räddningsåtgärderna blefvo utan resultat. Fyrens motorbåt kunde på grund af en i själva

OLYCKSPLATSSEN. (x) där en svår brottsjö slog öfver snipen med de tre fyrvaktarne och krossade den mot et skär, 6 fot under vattenytan.

1. Fyrvaktaren A. Hermansson (omkommen).
2. Fru Modén med tre af makarnes fem minderåriga barn.
3. K. Modén (omkommen).
4. Fyrmästaren L. Rönnqvist.

starten ådragen maskinskada ej tagas i bruk och fyrmästaren ansåg det ej hällert görligt att med bistånd af de på ön varande kvinnorna, hustrur och döttrar till de förolyckade, gå ut i en vanlig roddbåt.

Ett par av kvinnorna som i sin djupa förtviflan på egen hand gjorde ett behjärtadt försök i denna riktning måste, då deras krafter visade sig otillräckliga, uppgifva företaget. Intet kunde således åtgöras för att bispringa de nödställda, hvilka, alla simkunniga, efter en hård strid för lifvet den ene efter den andre uppslukades af vågorna under det deras hustrur och barn af omständigheternas tvång nödgades att i överksam förtviflan bevittna den fruktansvärda döds kampen.

På grund af öns isolerade läge och afsaknad af förbindelse med land nådde budet om den upprörande olyckan först efter flera dagar yttervärlden.

De omkomna voro fyrvaktaren A. Hermansson, 55 år, efterlämnande hustru, tre söner och två döttrar, fyrbiträdet

K. Modén, 45 år efterlämnande hustru och fem barn i åldern 1 till 17 år, samt slutligen extra fyrbiträdet lotslärlingen C. (K.) Julin, 19 år gammal.

*Fyrbiträdet
K. Modén*

*Extra
fyrbiträdet
K (C) Julin*

Förolyckade 12 december 1916 utanför Västudden på Nidingen.

FYRARNE.

I midten synes den lilla boning som utgör bostad åt tre barrrika familjer och åt lärarinnan i den i samma hus inrymda skolan samt dessutom skall ha rum öfver åt skeppsbrutna.

Det har vid upprepade tillfällen från olika håll rests klagomål mot de svåra, det outhärdligas gräns nående förhållanden, hvarunder en stor del af den svenska fyrpersonalen är dömd att framlefa sitt dock åt samhällets tjänst ägnade lif.

En god inblick i hur detta lif gestaltar sig lämnas af de nu genom den timade olyckan blottade förhållandena på Nidingen.

Vår till platsen utsände korrespondent skrifver därom:

Nidingen är en liten långsträckt låg ö i Kattegat belägen något mer än en mil utanför Råö i Onsala. På ön, tidigare med sina undervattensskär en svår fara för skeppsfarten, finnes sedan år 1832 två fyrtorn, efter hvilkas tillkomst de här förut så talrikt förekommande skeppsbrotten blifvit ytterst sällsynta. På ön finnas utom de båda fyrtornen två små boningshus hvaraf det ena disponeras af fyrmästaren. I den andra stugan äro inrymda tre små lägenheter om ett rum och kök, hvilka tjänat till bostad åt de nu omkomna fyrvaktarne och deras familjer, af hvilka den ena räknade fyra, den andra sju personer.

Byggnaden har ännu ett rum, hvilket tjänat det tredubbla ändamålet af bostad åt lärarinnan, skollokal samt tillflyktsort för skeppsbrutna. Den lilla öbefolkningen

är hänvisad uteslutande till sig själf och dagarne förflyta i tryckande enformighet och beklämande enslighet. Ön står nämligen icke i telefonförbindelse med fastlandet och saknar öfverhuvudtaget all regelbunden förbindelse med yttervärlden. Sommartiden gestaltar sig lifvet här ute drägligt nog, men med den inbrytande hösten börjar för öbefolkningen en ytterst pröfvande tid, ytterligare försvärad under den långa vintern då stormar och drifis för månader framåt omöjliggöra hvarje förbindelse med fastlandet. Vid inträffande sjukdomsfall under denna tid är det ofta på grund af väderleksförhållandena lika omöjligt att bringa den sjuke öfver till fastlandet som att hämta läkarehjälp därför. Icke ens den utvägen står öppen att telefonledes inhämta läkareråd.

För barnens undervisning sörjer lotsverket, men på ett ytterst knapphändigt sätt. Sommartiden skickas en lärarinna hit ut, hvilken håller skola. Lästiden in-skränkes dock till endast en termin om året.

- Den lön fyrpersonalen uppbär är slutligen så knappt utmätt, att familjeförsörjaren till betydande del måste genom ett ofta farofvlltdt fiske söka skaffa föda till hemmet.

Ratans Södra inseglingsfyr – Det närmar sig invigning...

Christer Hollinder, Ordf. Föreningen Ratans historia

I BLÄNKET 2017:2 redogjorde jag för det inledande arbetet med att återföra Ratan Södra till sitt ursprungliga skick. Med hjälp av Västerbottens museum som antikvarisk rådgivare och med ekonomiskt stöd från länsstyrelsens kulturmiljöavdelning, samt i två fall direkt från RAÄ står vi nu inför slutförandet i sommar. Det gäller bl.a. pappspänning och tapetsering av innerväggarna och montering av dörr - och fönsterfoder,

golv - och taklister. Detta är arbeten som är helt beroende av externa fackmän, och som vi nyss sökt RAÄ bidrag till.

Det mest nervpåfrestande jobbet blir att anbringa själva hjärtat i byggnaden – Sideralskenskpegelapparaten, vilken tillverkats i Göteborg under överinseende och praktiskt arbete av medlemmen i Fyrsällskapet Lars Göran Itzkowitz.

Den färdiga fyrningsutrustningen hämtades i oktober 2017 av undertecknad och en av medlemmarna i vår historieförening och har sedan dess förvarats på salsgolvet hemma hos mig. Efter moget övervägande beslöt vi att tillverka den i ek och koppar, vilka ju är klassiska material i maritima sammanhang och som fanns tillgängliga på 1870-talet.

Vi kommer nu att slita som galärslavar under våren och sommaren i akt och mening att inviga fyren någon gång efter fyrdagarna i år, då det emellertid går att låta besökande få se en glimt av det nästan färdiga resultatet.

Sideralskenslampan.

Räkfrossa efter väl utfört arbete. Från vänster: Lars-Göran Itzkowitz, Göran Widfeldt, Börje Lundberg, Christer Hollinder, Esbjörn Hillberg och Jonny Gustavsson.

Ståtliga fyrar på Jyllands västkust

Ulf Wade Andersson

Lyngvig fyr

I slutet av augusti 2018 när högsäsongen för turisterna är över passade min hustru och jag på att göra en bilresa längs Jyllands västkust.

Vi körde E 20 via Fyn mot Esbjerg. Strax innan Esbjerg tog vi av i nordlig riktning mot Varde och Hvide Sande. En sagolikt vacker vägsträcka med Nordsjøkysten på västra sidan och Ringkøpingsfjorden i öster.

De mäktiga sanddynorna vid havet är imponerande och vi stannade flera gånger för att njuta av de idylliska naturscenerierna. Vårt första besöksmål var fyren **Lyngvig** som ligger längs denna vackra kuststräcka.

Vid fyrplatsen finns parkering, kafé, souvenirbutik samt ett litet museum. Fyren står på en 17 meter hög sanddyna och är 38 meter hög.

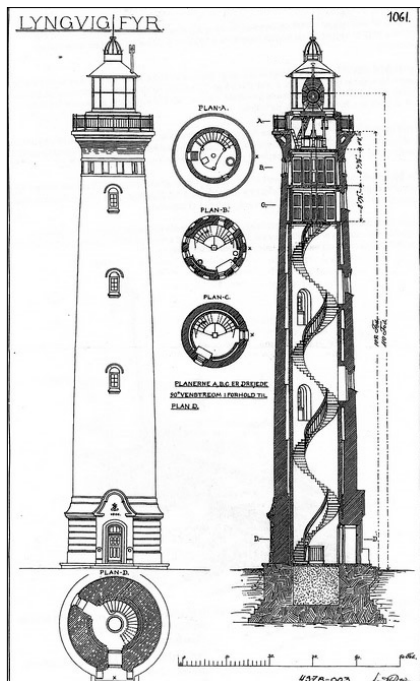
År 1903 skedde en tragisk olycka på havet och 24 sjömän förlorade sina liv. Denna tragiska olycka ledde till att man

lät bygga Lyngvigs fyr som blev klar och togs i bruk år 1906.

För att besöka fyrens balkong krävs att man betalar en liten avgift. Sedan är det bara att ta några djupa andetag innan man går upp för de sextionio stegen som leder upp till sanddynans topp och dörren in till fyren. Därefter är det nästan tvåhundra steg kvar för att komma till fyrens balkong.

Väl framme kan man pusta ut och njuta av en fantastisk utsikt över Nordsjöns vågor och de mäktiga sanddynorna.

Det finns flera trevliga cykelvägar i omgivningarna till Lyngvigs fyr och härliga miljöer som passar för en liten mysig picknick.

Spiraltrappan i Lyngvig fyr

Åtta kilometer norr om fyren ligger Söndervig och där på stranden pågår varje sommar en sandskulpturfestival. Flera av de absolut främsta sandskulptörerna i världen samlas här för att skapa sina magiska mästerverk av västjysk sand.

Vårt nästa besöksmål längs västkusten var fyren **Lodbjerg** som ligger i Naturreservatet Thy vid Vestervigs strand. Fyren byggdes i slutet av 1800-talet av granitblock från Bohus i Sverige. Lodbjerg fyr som är 35 meter hög höll på att restaureras vid vårt besök. Det gick att komma in i fyren och upp till balkongen efter anvisningar från förmannen på byggnadsplatsen.

Vi fortsatte sedan till Svinklöv i Fjerritslev. Det är här som den danska TV-serien *Badehotellet* spelades in. Natten till den 26:e september 2016 brann det charmiga badehotellet Svinklöv sorgligt nog ner till grunden. Vid vårt besök pågick byggnationen för fullt för att bygga ett nytt badehotell som skall stå klart i början av år 2019.

Innan vi nådde Skagen som var slutmålet på vår Jyllandsresa hann vi även med ett kort besök vid fyren **Rubjerg Knude** som fortfarande står kvar i sanddynorna vid Lönstrup klint.

Lodbjerg fyr

FRAMTIDEN

Framtiden – eller kanske snarare hur ser Fyrsällskapets framtid ut och var och hur kan vi göra bäst nytta inom vårt område? Detta var en av frågorna på Årsmötet i Stockholm i mars.

Vid sidan av de mer formella årsmötesaktiviteterna, avsattes en större tid till diskussioner kring de så viktiga frågorna var vill sällskapet befinna sig på lite längre sikt och vad ser vi för utveckling de närmaste åren. Mycket av diskussionen var initierad av Magnus Rietz, medlem sedan många år. Detta gav också undertecknad, som representant för styrelsen och styrelsens tankar kring detta, tillfälle att berätta lite mer om vad vi gjort. Nedan följer en sammanfattning av diskussionen.

Magnus tankar kan i huvudsak sammanfattas i följande punkter. Alla väldigt relevanta och representativa för det arbete som också bedrivits i styrelsen under en lång tid.

- interaktionen mellan styrelsen och medlemmarna, årsmötets roll m.m.
- Fyrsällskapets vision
- sällskapets engagemang utanför Sveriges gränser, kanske främst tillsammans med länderna kring Östersjön
- sällskapets (goda) ekonomi, vad kan sällskapet göra inom ramen för detta, vad får medlemmen för förmåner jämfört med vad som i övrigt ändå tillhandahålls fritt på t.ex. hemsidan, men även utvecklingen av sociala medier, medlemstidning, årsbok etc.

I ett försök att översiktligt sammanfatta de diskussioner vi fört i styrelsen kring dessa frågor, tror jag att för att kunna hantera framtiden, det är viktigt att man också har historien klar för sig. Sällskapet bildades för nästan 25 år sedan av ett antal entusiaster med stort intresse för främst ”fyren” och ”fyrföreteelsen” såsom sådan. Sedan dess har vi vuxit till idag c:a 4 500 medlemmar. Alla med vitt skilda bevekelsegrunder för varför man är medlem. Allt från renodlad fyrteknik, till livet och levernet vid fyrarna, fyren som en omistlig kulturbärande, till slutligen ”det är en självklarhet att vara medlem om man tycker om fyrar...”

Men, och det är kanske det viktigaste i framtidsfunderandet; administrativt sköter vi idag sällskapet på i huvudsak samma sätt som för 25 år sedan. Manuellt, och med uteslutande ideella krafter. Detta är det första som måste få sin lösning Och vi måste nog acceptera det faktum att idag är vi av den storleken att administrationen inte längre kan skötas ”inomhus” och med enbart ideella resurser. Det är betydligt mer omfattande och tungt än man tror. Och sist men inte minst, tiderna har förändrats, och intresset bland medlemmarna att på rena ideella grunder åta sig detta finns helt enkelt inte. Man kan tycka vad man vill om det, men det är ett faktum.

Resurser måste därför anlitas externt och vi måste vara beredda att betala för det. Såväl vad gäller medlemsadministration, bokföring som information m.m. Det senaste året har vi utvärderat ett antal olika externa kandidater att hjälpa oss. Det är viktigt att vi inte tappar vår ”själ” när vi lägger uppdraget utanför huset. Kraven från vår sida har varit både många och hårda. Vi tror, och jag hoppas kunna återkomma mer i detalj till detta inom kort, att vi äntligen kan ha funnit en lösning!

Den andra frågan är medlemskollektivet. Vi växer år från år. Nettot de senaste åren har varit mellan 200 – 300 nya medlemmar per år. Och det är väldigt roligt. Vi får brutto ett stort antal nya medlemmar varje år, men många lämnar oss också efter bara något år.

En strävan är alltid att hålla medlemsomsättningshastigheten så låg som möjligt; dels belastar den administrationen väldigt mycket, dels är den uttryck för något annat; vad får man för sitt medlemskap, som man inte ändå får (gratis)? Och som gör att man tycker det är intressant att betala medlemsavgiften för ytterligare ett år. Ett exempel är vår hemsida; vi gör ingen skillnad på tillgång för medlemmar och för icke medlemmar.

Här finns ett antal tankar kring att göra en tydligare uppdelning mellan tillgång till information, förmåner m.m., till medlemmar och till icke medlemmar. Genomförandet förutsätter att vi på ett enkelt sätt kan göra så att man styrker sitt medlemskap dels när man loggar in på hemsidan, dels vill delta i någon av våra aktiviteter m.m. Samtidigt får det inte bli en ökad belastning på administrationen. Allt är en avvägning.

Den tredje frågan är kommunikationen och informationen till medlemmarna; vilka ska våra kommunikationskanaler vara? Större engagemang i sociala medier, är det intressant för vår medlemsgrupp? Kanske ett sätt att attrahera en yngre medlemskategori. En påkostad årsbok? En annan form av medlemstidning? Alla dessa frågor centrala för föregående fråga; vad vill jag som medlem ha för att stanna som medlem år från år? Men ett tror jag redan nu är klart, vi måste bli bättre på att löpande kommunicera till alla medlemmar, vad vi arbetar med i styrelsen.

Den sista frågan är bevarandefrågan; hur säkerställer vi ett långsiktigt bevarande av det kulturarv som våra fyra utgör? Här utgör bildandet av en Nationell Fyrstiftelse en nyckelfråga. Vi har i bl.a. i Blänket vid många tillfällen redogjort för våra aktiviteter inom detta område, jag lämnar det därför här för tillfället, men kan lägga till att även om det går väldigt långsamt framåt, så kanske om vi är lyckosamma, så går det framåt. Men mer om det senare.

Mycket av det som jag ovan beskrivit som aktiviteter inom ramen för styrelsens arbete, sammanfaller alltså med Magnus punkter. Vilket är bra! Lite ett kvitto att vi är på rätt väg. Och jag är glad över att Magnus tog upp sina punkter; dels pekar det på att vi i styrelsen måste bli bättre på att berätta vad vi håller på med, dels också att jag hoppas det kan leda till att även andra medlemmar hör av sig, vilket i sin tur leder till en breddning av underlaget, och i slutändan en högre grad av dialog mellan styrelsen och medlemmarna!

För att avslutningsvis återknyta till inledningen. Jag tog mig friheten att efter min redogörelse för styrelsens arbete, gå laget runt bland deltagarna på årsmötet och bad var och en att svara på frågan: Varför är jag medlem i Fyrsällskapet? Och vad ger mig medlemskapet för extra, som jag i annat fall inte skulle få?

Det är nog inte att överdriva att sammanfatta svaren kort och gott i att; ”medlem, det är man bara...” och ”jag tycker om fyra...”. Visst vore det intressant att få ett något mer konkret svar. Som även innehåller att detta förväntar jag mig av ett medlemskap. Det är min förhoppning att denna artikel kan inspirera till fortsatt dialog. Som bekant så krävs det minst två, för att en dans ska bli lyckosam!

Mikael Engqvist

Årets VIPP 2019

Till Garpens Vänner

Styrelsen för Svenska Fyrsällskapet har beslutat tilldela Garpens Vänner

Årets VIPP 2019

Fyrsällskapets ordförande Esbjörn Hillberg överlämnade "Årets VIPP" till Anders Mårtensson och Conny Kalmteg.

Priset utdelas årligen till enskild person, myndighet, förening eller företag som gjort en betydande insats på ett eller flera av de områden som finns upptagna i Svenska Fyrsällskapets stadgar § 1.

Styrelsen motiverar sitt beslut enligt följande:

"Den ideella föreningen Garpens Vänner bildades 1993 av några lokala fyrentusiaster under ledning av Anders Mårtensson. Efter en lång process i flera steg med bl.a. Statens Fastighetsverk fick föreningen 1998 med hjälp av Torsås kommun köpa Garpens fyrplats.

Fyrplatsen, uppförd 1893, omfattar förutom ön, nuvarande fyr från 1934, en hamn samt ett flertal byggnader som har renoverats. År 2015 installerade man kommunalt vatten och drog nya elledningar mellan fastlandet och ön. Föreningen har även återtänt och håller fyren Garpen lysande. I avtalet med kommunen åläggs föreningen att förvalta fyrplatsen, hålla fyren lysande och erbjuda allmänheten tillträde till ön.

Föreningen bedriver en båtförbindelse med fastlandet. Garpens Vänner bjuder årligen alla elever i 5:e klass i Torsås kommun på ett gratis dagbesök med fika. Man har en vision med rubriken: "Vår ö är allas ö." Och erbjuder: "Hit kan du göra en dagsutflykt, övernatta eller varför inte hyra hela ön?" En utmärkt Hemsida finns på: www.garpen.se.

Svenska Fyrsällskapet vill genom att tilldela Garpens Vänner "Årets VIPP 2019" visa sin uppskattning och uttrycka sitt varma tack till föreningen och dess medlemmar för att de genom sitt långvariga och idoga arbete har renoverat, utvecklat och bevarat Garpens fyrplats samt skapat ett välbesökt och betydelsefullt maritimt kulturminne."

Stockholm den 23 mars 2019

Esbjörn Hillberg
Ordförande

Förslag till Årets VIPP 2020

Statuter för Svenska Fyrsällskapets utmärkelse ÅRETS VIPP

Utmärkelsen "Årets VIPP" (Very Important Pharos Person) utdelas årligen till enskild person, myndighet, förening eller företag som gjort en betydande insats på ett eller flera av de områden som finns upptagna i Svenska Fyrsällskapets stadgar § 1, vilken uttrycker sällskapets ändamål:

- Främja och utveckla intresset för och kunskapen om fyrar, fyrplatser, fyrskepp och andra sjömärken samt till dessa relaterade ämnen.

- Verka för bevarandet av svenska fyrar, fyrplatser, fyrskepp och andra sjömärken.

- I samarbete med historiska och kulturvårdande institutioner och intressenter verka för att händelser, levnadsöden och arbetsvillkor vid fyrplatser dokumenteras.

- Initiera och utveckla kontakter med samt samarbeta med svenska och utländska fyrföreningar, myndigheter, företag, organisationer och enskilda personer med intresse för ovanstående områden.

Förslag till kandidat till priset lämnas till någon i Styrelsen för Svenska Fyrsällskapet. Styrelsen beslutar vem som skall tilldelas priset. Finner styrelsen att ingen lämplig kandidat finns föreslagen skall priset inte utdelas. Styrelsen skall lämna en motivation till sitt val av pristagare och priset skall utdelas vid årsmöte eller annat lämpligt möte.

Priset Årets VIPP utgörs av en modell av en VIPP-fyr som är byggd av modellbyggare Stefan Bruhn på Sjöhistoriska Museet i Stockholm. På basen av denna är monterat en silverplakett på vilken det är ingraverat "Årets VIPP xxxx" och på raden under denna text namnet på den som har tilldelats VIPP-en.

Årets VIPP har hittills delats ut till:

2001 Leif Lehmann	2011 Maria och Leif Elsby
2002 Anders Lindström	2012 Bertil Östling
2003 Dan Thunman	2013 Johnny Söderlund
2004 Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län	2014 Föreningen Väderöbod
2005 Harry Sellmann	2015 Söderarm med Anngret Andersson
2006 Fyrens Vänner Nordkoster samt Pite-Rönnskärs stugägarförening	2016 Mariestads Fyrsällskap
2007 Magnus Rietz	2017 Jan Ströberg
2008 Pater Nosters Vänner	2018 Bengt Wall
2009 Marianne Brus	2019 Garpens Vänner
2010 Lungö samt Stavik fyrplatser med dess ägarfamiljer	

Vi uppskattar om vi får förslag från föreningens medlemmar. Vi ber dig därför kontakta Lennart von Post på nedanstående adress **före den 1 september 2019** om du har något förslag.

Lennart von Post, Betesvägen 23, 871 53 Härnösand eller lennartvonpost@outlook.com

Fyrlistor - dessa fantastiska informationskällor

Esbjörn Hillberg

Det finns inga av mina böcker om svenska fyrar som jag använder så mycket som mina drygt 100 svenska fyrlistor. Många kanske inte inser vilken riklig och unik information som finns i alla fyrlistor. De flesta tror nog att man bara använder listorna för att leta efter fyrkaraktärer. Men man kan även hitta nästan allt om hur en fyr har utvecklats, när man har gjort större ändringar, vilken lins och ljustrustning fyren har och har haft, signalanordningar på fyrplatsen, m.m. Om man har många listor kan man dessutom saxa sig fram mellan de olika årgångarna och hitta årtal för olika händelser.

Sveriges första sjömärkeslista, som innehåller både fyrar och sjömärken, gavs ut 1834 medan Sveriges första fyrlista, som innehåller endast fyrar, gavs ut 1848. Från 1872 började Kongl. Lotsstyrelsen att någorlunda regelbundet ge ut vad vi idag kallar för Fyrlistor. Vissa år mellan dessa publicerades mindre supplement med nytillkomna fyrar. Vanligtvis kom en ny fyrlista ut vart annat år.

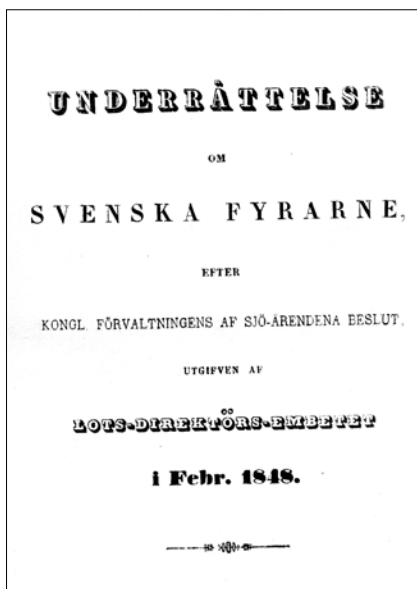
Storleken på fyrlistor fram till 1906 varierade men därefter 1909-1938 var de 12x21 cm, 1940-1965 ökade de i storlek till 15x25 cm (A5) och slutligen gjordes de i A4 storlek. Fyrlistorna var rätt tunna i början, men när de började innehålla mer och mer information om varje fyr och allt fler fyrar uppfördes ökade antal sidor successivt speciellt från år 1900 (c:a 200 sidor) fram till år 1965 (c:a 700 sidor). År 1968 ändrades formatet till liggande A4 och de tre fyrlistorna 1968 - 1972 hade 500 sidor. Fram till och med 1972 innehöll alla fyrlistor en mycket rikhaltig och detaljrik information om fyrarna. Därefter skedde den stora förändringen av fyrlistorna. Alla listor från 1974 innehåller endast drygt 200 stående A4 sidor och det tråkiga var att man då slutade redovisa mycket information om fyrar som: linser, ljuskälla, större förändringar, m.m.

Den sista svenska fyrlistan gavs ut år 2000. Efter detta årtal måste man söka information om svenska fyrar i den engelska publikationen Admiralty List of Lights and Fog Signals (Baltic Sea), vol C NP76. Även dessa publikationer har A4 format och innehåller väsentligt mindre information än de äldre svenska.

1834-1835 sammanställde och utgav Sjömannasällskapet Götheborg, där Hans Kongl. Höghet Kronprinsen var Högste Styresman, vad jag tror är den första sjömärkesboken/listan på svenska. Boken vars titel är: "*Om Fyror, Fyr- och Känningsbåkar, Känningsmärken, Sjöturnor, Bojar m.m.*" trycktes i minst 488 ex som distribuerades enligt en i boken inkluderad tresidig namnlista. Köparna hade titlar som: Coopv. Capt., Lots-Fördeln.chef, Amiral, Löjt.i Flott, Härads-hövding, Grosshandlare, Handlande och liknande. De hade innan boken trycktes beställt minst ett ex var för att på så sätt finansiera den. Boken skulle kosta 32 sk. b.co. men blev nästan dubbelt så dyr då den innehöll 500 sidor i stället för uppskattade 300. Sammanställning av denna unika bok gjordes av Lots-Captenen Olof Mårten Dreutzer. Den har totalt 492 sidor varav 97 ägnas åt fyror, fyrhistorien och fyrteknik i stort i hela världen medan mängder av fyror och andra sjömärken i hela Europa samt ryska kusten vid vita havet beskrivs på 365 sidor (varav för Sverige: 27 sidor med 15 fyror och 72 övriga sjömärken).

1842 gav Lots-Direktörs-Embetet, efter Kongl. Förvaltningens af Sjö-Ärendena beslut, för första gången ut en helsvensk sjömärkeslista med titeln: "*Underrättelse om Fyror, Båkar och Sjömärken på svenska kusten ifrån Haparanda till norska gränsen*". Boken beskriver endast svenska fyror och sjömärken och är den första bok av detta slag som utgivits av en svensk myndighet. Boken innehåller 49 textsidor varav på 15 sidor 26 fyror beskrivs detaljerat och på 30 sidor 121 sjömärken beskrivs. Dessutom innehåller boken 3 planscher med fantastiska teckningar av 25 fyror och 8 planscher med fantastiska teckningar av 130 sjömärken.

1848 utgav Lots-Direktörs-Embetet, efter Kongl. Förvaltningens af Sjö-Ärendena beslut, den första svenska fyrlistan som endast innehöll svenska fyror. Namnet på fyrlista är "*Underrättelse om Svenska Fyrorne*" och den har 24 sidor på vilka man detaljerat beskriver 33 fyror.

1848 översatte och publicerade Kongl. Örlogsmanna Sällskapet för första gången en svensk version av en fransk sjömärkesbok "*Description Générale des Phares et Fanaux &c*" författad av Coulier 1847. Boken heter på svenska: "*Beskrifning öfver Fyror, Båkar och Sjömärken å verdens kända kuster*" och har 301 sidor (varav 22 sidor med svenska 33 fyror och 124 andra sjömärken).

1852 publicerade Lots-Direktörs-Embetet, efter Kongl. Förvaltningens af Sjö-Ärendena beslut, en förnyad och utökad upplaga av 1842 års utgåva av sjömärkeslistan. Denna bok fick titeln:

"Underrättelse om Fyrrar, Känningsbåkar och andra Sjömärken på svenska kusten ifrån Haparanda till norska gränsen". Den innehåller 79 textsidor varav på 26 sidor 37 fyrrar beskrivs detaljerat och på 44 sidor 144 sjömärken beskrivs. Dessutom innehåller boken 6 planscher med fantastiska teckningar av 40 fyrrar och 9 planscher med fantastiska teckningar av 172 sjömärken.

1856 och 1867 översatte och publicerade Kongl. Örlogsmanna-Sällskapet ytterligare 2 upplagor av Couliers böcker. Svenskt namn: "Beskrifning öfver Fyrrar, Båkar och Sjömärken å verdens kända kuster":

- 1856 (403 sidor inkl Sverige 32 sidor med 37 fyrrar och 155 sjömärken), Coulier 1855
- 1867 (314 sidor inkl Sverige 19 sidor med 57 fyrrar och 215 sjömärken) Coulier 1864+1866

1872 publicerade Kongl Lotsstyrelsen en fyrlista "Beskrifning öfver Svenska Fyrrarne med kort underrättelse om Fyrväsendets uppkomst och utveckling" 164 sidor, 85 fyrrar med text och vackra teckningar. Lotsstyrelsen gav även 1875 ut tillägg nr 1 till 1872 års fyrlista och i detta hade det tillkommit ytterligare 7 fyrrar.

1884 började Kongl. Lotsstyrelsen mer regelbundet publicera fyrlistor med titeln "Lista öfver Svenska Fyrrar". Dessa fyrlistor kom ut 1884, 1887, 1892, 1894, 1897, 1900, 1904 och därefter mestadels var eller vart annat år. Åren 1912 – 1924 kom dock en ny ut varje år. Från och med år 1913 ändrade fyrlistan namn från Lista öfver Svenska Fyrrar till Lista över Svenska Fyrrar och från 1940 heter den Svensk Fyrlista.

Med hjälp av fyrlistor kan vi exempelvis se hur antalet svenska fyrrar ökar drygt 50 gånger från 1834 till 1906. Det fanns 15 fyrrar år 1835, 26 år 1842, 33 år 1848, 37 år 1852, 57 år 1867, 85 år 1872, 92 år 1875, 230 år 1884, 469 år 1897, 514 år 1900, 755 år 1904 och 813 år 1906. Nu finns c:a 2200 fyrrar varav c:a 5% utgörs av större fyrrar som en gång har varit bemannade.

Ni som är intresserade av att forska om fyrrar bör försöka samla fyrlistor vilket kommer att ge er många trevliga och fyrrlärorika stunder.

Jag vore ytterst tacksam om någon som har fyrlistor från 1842 (har en kopia), 1887, 1892, 1894 och 1897 kontaktar mig för jag vill gärna köpa ett exemplar av dessa då de saknas i min samling. Jag saknar också supplement till flera fyrlistor från 1887 till 1923 samt från 1942 och framåt.

Fyrskpepp blev klädbutik som byggdes om till kontor

Terje W. Fredh

Tidigare publicerat i Lysekilsposten

Fyrskpeppet Grisbådarna, ombyggt till Fladen, ankrad vid någon strand i Lysekilstrakten.

Foto: Terje W. Fredh

Alla fyrskpepp har sin egen historia. Mest känd är nr 29 Fladen som idag finns i Göteborgs Maritima museum.

En mera intressant historia har den äldre Fladen, byggd 1892 som fyrskpeppet 10 B Grisbådan. Fram till 1929 verkade hon som fyrskpepp under namnet Grisbådarna, en plats vid Sydoster i norra Bohuslän. Under åren 1939-46 var fyrskpeppet bas för lotsverksamheten i norra Bohuslän. En före detta kustbevakare, Nils Holmgren, berättade att han under åren 1942-44 var med att hämta många norska flyktingar som ville till Sverige. De fann en fristad på fyrskpeppet.

Till slut blev fyrskpeppet till salu, de nya ägarna tyckte inte namnet Grisbådarna var så trevligt så skeppet döptes om till Fladen. Innan skeppet såldes tog man bort fyren som lär stå i en trädgård någonstans i Sverige. En av köparna var Lena och Claes Westman i handelsbolaget CH Bil-Cohen-Hedström. Fladen byggdes om till flytande butik och fanns i flera somrar vid kajerna i Lysekil och Kungshamn där Claes sålde kläder. Fladen användes också som ungdomsdisco. Men fick alltid ligga stilla då den saknade maskin.

När Fladen åter blev till salu fanns en spekulant i Stockholm. Köparen var regisören Hannes Holm som ägde ett filmbolag. Fladen byggdes om och finns idag i Stockholmsområdet som kontor och studio för bolaget.

En natt på Nidingen

Thea Persson

Nidingens fyrplats med sina tre fyrtorn varav ett är i drift.

Nidingens fyrplats grundades av danskarna 1624. Den första fyren var en öppen koleldad fyr. 1629 ersattes den av två koleldade vippfyror och blev därmed troligen världens första dubbelfyr.

I Anders Hedins bok *Lysande Skärgård* läser jag att i samband med "krigen mot Danmark fick vi landskapen Halland och Skåne och övertog därmed de danska fyrplatserna Nidingen 1645 och Kullen och Falsterbo 1658". Nidingen blev svenskt i och med freden i Brömsebro och Sverige fick sin första fyrplats.

Nu finns två sexkantiga torn på Nidingen. De byggdes 1832 med sten från Varbergs fästning. 1846 byggdes de på till c:a 18 m. Då slopades koleldningen och båda fick 3:e ordningens linser.

Ljusen i de båda tornen släcktes 1946 när den nya fyren, den tredje på ön, tändes med elektriskt ljus. Den nya fyren är ett runt vitt torn med svart bälte, 23,5 m högt. Fyren avbemannades 1979 men det är fortfarande en aktiv ö med fågelstation och vandrarhem. Nidingens vänner sprider kunskap och information om ön och arbetar för att alla ska ha möjlighet att besöka fyrarna.

Fjordskärs fyr.

Nya fyren.

Den 26-27 maj 2018 arrangerade Svenska Fyrsällskapet en utflykt till ön. Jag var snabb att boka en plats och det blev två fina dagar och en fantastisk natt på Nidingen! Vi åkte RIB-båt ut till ön med Stefan Pettersson från Gottskärs hotell. Vädret var så fint att vi inte ens behövde använda overaller under överfarten. På vägen dit passerade vi Fjordskärs fyr.

Ljuset var fantastiskt och alla trivdes med att strosa runt ön i det fina försommarvädret. Vi hade tillgång till de gamla fyrtornen under hela vår vistelse där. Dessutom fick vi gå upp i det nya fyrtornet under kvällen. Solnedgången var fantastisk och vi njöt av den tillsammans med god mat under den gemensamma grillningen.

Söndag morgon fick vi ett litet föredrag av personal från fågelstationen som visade olika fågelarter och berättade hur ringmärkningen går till. Man väger till och med varje fågel och noterar noga all data som sedan förs in i en databas. Den tretåiga måsen har sina bon på fönsterbrädorna i de gamla stentornen. Det är faktiskt den enda svenska häckningsplatsen för måsen så det blev en extra bonus för oss deltagare på fyrresan.

Ni som missade fyrresan har möjlighet att komma dit genom att kontakta Gottskärs hotell. De arrangerar dagsutflykter och man kan också boka in övernattnig på ön.

Den unika tretåiga måsen häckar på fönsterbrädorna.

Linsen i nya fyrtornet.

Bengtskär – en mäktig fyr med mångskiftande historia

Jan-Gunnar Persson (text och foto där ej annat anges)
HR 29 Johanna II

Bengtskärs fyr, belägen på en c:a 1 ha liten klippa 14 nautiska mil västsydväst om Hangö i Finland, är nordens högsta fyr. De grunduppfyllda utskären i södra delen av skärgårdshavet utgjorde en stor fara för sjöfarten in till Finska Viken och till Hangö. Sedan slutet av 1800-talet fanns planer på en fyr i området mellan finska Utö och Hangö, för att öka säkerheten. Runt förra sekelskiftet skedde många skeppsbrott vid skären kring Bengtskär. Efter det nya ångfartygets Helsingfors dramatiska förlisning vid Bengtskär på nyårsdagen 1905, på väg från England till Hangö, beslöts äntligen att bygga en fyr.

Författaren vid Bengtskärs fyr.

Fyrbygge, firsamhälle, krigshändelser, avbemanning och nytt liv

Fyrbygget påbörjades 22 januari 1906 och 29 oktober samma år stod fyrtornet på Bengtskär färdigt, efter bara 9 månaders intensivt arbete! Arkitekt var Florentin Granholm, byggnadsarbetet

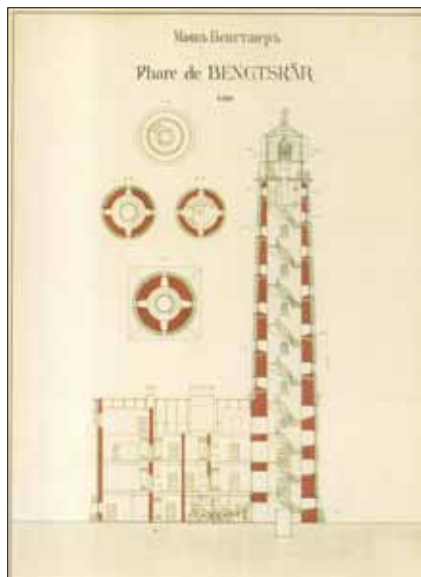
Bengtskärs fyr under byggnad 1906.

Foto: Sjöfartsstyrelsens arkiv

leddes av fyringenjör Ernst Andersin. Det kombinerade fyr- och boningshuset samt tornet byggdes i granit, som bröts på ön. Brytningen gjordes manuellt, borring med slägga och spräckning med kilar. Kuriosa: I fyrfundamentet murades två guldmynt in (valörerna 200 och 20 mark). För byggnad och torn användes också tegel. 448 000 tegelstenar och annat byggmaterial transporterades med fartyg ut till Bengtskär. Som mest sysselsattes 124 man.

Maskinrum, verkstad, matkällare och bagarstuga förlades till bottenvåningen. Första våningen inrymde fyrvaktarbostäder och arbetsrum, andra våningen fyrmästarens 3 rum och kök samt en fyrvaktarbostad. Sidobyggnader inrymde smedja, fotogenförråd, vattenreservoar, bastu och uthus.

Fyren tändes första gången den 19 december 1906. Med tornhöjden 46 meter är Bengtskär nordens högsta fyr.

Ritning av Bengtskärs fyr.
Sjöfartsstyrelsens arkiv

Fotogenlyktan med lens vägde c:a 2 ton och var till en början en rotationsapparat lagrad i kvicksilver. Den roterande lensapparaten drevs av urverk och lod. På flera landmils avstånd kunde man höra den tryckluftdrivna mistsirenen. En tändkulemotor drev kompressorn som laddade tryckluftbehållaren.

Skäret är trädlöst. Vattenförsörjningen klarades delvis från en brunn på ön. Potatis och grödor odlades i små trädgårdsland med mylla som hämtats till ön (landen spolades bort i en storm 1913). Fiske och jakt gav färsk mat som omväxling till proviantförrådets konserverade livsmedel. Mjölk hämtades ett par gånger i veckan inne från socknen. En period hade man också får på ön.

När första världskriget bröt ut släcktes fyren och fyrplatsen avbemannades. Fyren blev under kriget beskjutet av de tyska lätta kryssarna Magdeburg och Augsburg, men undgick större skador.

Enligt officiella tyska källor var syftet med denna operation främst att locka ut ryska marinenheter.

Under mellankrigsperioden etablerades ett helt litet isolerat samhälle på skäret. Bengtskär blev genom sin bemanning en trygghet för sjöfarten och traktens fiskare och båtfolk. Fyrpersonalen genomförde många dramatiska räddningar.

På 1930-talet bodde 37 personer på fyren och ett av rummen användes som skola. För barnen som växte upp därute utgjorde Bengtskär hela deras värld. En sexårig pojke följde för första gången med från ön. Han var van vid den trädlösa klippan, när han kom in till de större skärgårdsöarna såg han för första gången träd och ropade "Oj vad det finns stora blommor här!"

Under Finlands spritförbudsperiod 1919 - 1932 ingick i fyrpersonalens uppgifter att till tullen rapportera sprit-smugglare, men det blev få rapporter eftersom många sprit-smugglare var vänner med fyrpersonalen.

När vinterkriget bröt ut 30 november 1939 släcktes fyren åter, fyrpersonalen med sina familjer evakuerades och ersattes av en militär vaktstyrka.

Under fortsättningskriget 1941 anfördes fyrplatsen av ett sovjetiskt kustjägarförband. Båda sidor led stora förluster under slaget om Bengtskär, men den finska styrkan höll stånd och fyren räddades, trots omfattande skador. Mera om detta nedan. Fyrpersonalen återgick efter krigsslutet, men först 1950 var de omfattande reparationerna av alla krigsskador genomförda.

Efter andra världskriget installerades elektriskt fyrlyjus, en 500 W lampa samt en elektrisk nautofon, för att ersätta fotogenljus och mistlur som förstörts under slaget om Bengtskär. Dieselgeneratorer svarade för strömförsörjningen.

Flyfoto över Bengtskärs fyrplats.

Fyren var bemannad fram till år 1968 då den försågs med AGA acetylenljus för att obemannad klara långa drifttider och därmed kunna automatiseras.

1983 ersattes Dalén-ljuset åter med elektriskt ljus, nu en liten 40 W lampa som fick el från en liten vindgenerator i fyrtornet. Fyren stod efter automatiseringen tom och förföll successivt genom inverkan av fukt och vandaler.

Automatiseringen och avbemanningen blev ett slag för traktens befolkning, som litat till fyrpersonalens sjöräddningstjänst. Enligt skärgårdsborna förvandlades en av manskapet övergiven fyr till ett Sjöspöke.

En omfattande renovering påbörjades först 1992. Fyrplatsen hyrdes från 1985 av föreningen Pro Bengtskär, som dock inte klarade av det eftersatta underhållet. Istället övertog 1992 Åbo Universitet ansvaret för fyrplatsen.

Framförallt fukten utgjorde ett stort problem. Oljepannor installerades för att hålla fyren och övriga lokaler uppvärmda året om, som ett första steg i

den omfattande renoveringen och återställningen. Drivande var pol.mag. Paula Wilson i Rosala och hennes familj.

Renoveringsarbetena var klara 1995 och fyren öppnades för turistbesök, efter en återinvigningsceremoni. Hösten 2000 köpte Stiftelsen för Åbo Universitet Bengtskärs fyr av det statliga bolaget för fastighetsförvaltning, till vilket förvaltningsbolag fyren samma år överförs från Sjöfartsverket. Stiftelsen hyr i sin tur ut fyren till familjen Wilsons företag Ab Bengtskär Oy i Rosala, som svarar för drift, skötsel, underhåll och övervakning.

Fyren och dess värmesystem elförsörjs nu av en dieselgenerator med batteribank, som har automatik för att minimera generatorns drifttid och förlänga intervallen mellan oljebyten i dieselmotorn.

I samband med fyrens 100-årsjubileum 2006 genomfördes ytterligare renovering utvändigt, med utbyte av murfogarna. Därmed var Bengtskär väl rustad för sitt nya liv som turistattraktion, vid sidan av säkrad fortsatt funktion som fyr.

Beskjutning av fyren av egna batterier på Öro under slaget om Bengtskär 1941.

Foto: Eino Eterma, stuert på VMV 13

***Dramatisk historia,
slaget om Bengtskär 26 juli 1941***

Efter vinterkriget 1939 – 1940 hade Hangö udd överlåtits till (ockuperats av) Sovjetunionen. Hangöbasen samt sovjetiskt artilleri på den estniska sidan skulle tillsammans med mineringar kontrollera sjövägen in i Finska viken och skydda Leningrad (St Petersburg).

Fyren på Bengtskär nära gränsen på den finska sidan, blev för den finska försvarsmakten ett viktigt spanings- och

*Den finska styrkans chef,
löjtnant Fred Luther.* Foto: SA-bild

eldledningstorn för artilleriställningarna på Öro och Granholmen, en dryg landmil norrut. Detta irriterade givetvis Sovjetledningen i Hangö, som under början av fortsättningskriget (juni 1941 – september 1944) förberedde sig på att inta och spränga fyren.

Finsk militär hade uppfattat ett kommande angrepp och stationerade en styrka om 32 man på Bengtskär, under befäl av den 25-årige löjtnanten Fred Luther. Man hade också fått en leverans av vapen och ammunition från Sverige.

Natten till den 26 juli 1941 var sikten dålig och det var i det närmaste stiltje. Vaktposten vid ett maskingevärnsnäste på östra stranden kan ha observerat ryska kanonbåtar som närmade sig, men kan av misstag tagit dem för tyska båtar som brukade patrullera i området och slog därför inte larm.

Strax efter midnatt när den gamle fyrmästaren Karl Laine var på väg ut i ett "naturligt ärende", upptäckte han båtar som redan nått land vid den södra udden och soldater som stormade iland. Laine slog genast larm. Försvarsstyrkan förskansade sig i fyren, förutom tre man

Den sovjetiska styrkans chef, premiärlöjtnant P. V. Kurilov (stupad). Foto: SA-bild

som hann ta sig ut till en maskingevärsställning i en klyfta på västra stranden.

Två ryska båtar landsatte snabbt 60 elitsoldater. Ytterligare två ryska båtar hade ombord en grupp för sprängning av fyren sedan den intagits, samt operationsledningen. Totalt omfattade landstigningsoperationen 120 ryska soldater plus båtarernas besättningar. Dessutom kunde landstigningen understödjas av ryska jagare och ryskt flyg, samt artillerield från ryska batterier på Russarö utanför Hangö.

Eldgivning med maskingevär började genast efter landstigningen och det utvecklades till en blodig närstrid med eldgivning och handgranater. Många på båda sidor stupade direkt, den första stupade finländaren var vaktposten vid maskingeväret på östra stranden.

En del av den ryska förtruppen som landstigit tillintetgjordes genom en sprängladdning som finländarna kastade från tornet. Däribland stupade premiärlöjtnant P.V. Kurilov som var chef för den ryska landstigningsstyrkan. Kvarvarande ryssar lyckades inta bottenvåning-

en i fyren och Luthers styrka förskansade sig i tornet.

Försvararna begärde via radio att de närliggande batterierna på Öro och Granholms fästning skulle beskjuta ön. Luther ledde artillerielden från fyrtornet, i praktiken mot sig själv och sin pluton som befann sig innanför fyrens tjocka murar. Öro och Granholmen sköt koncentrerad artillerield mot bestämda mål på Bengtskär, men undvek att beskjuta fyren. Precisionen var trots avståndet stor och den egna elden träffade aldrig fyren. Artillerielden höll också de ryska fartygen på avstånd.

Luther själv sårades två gånger, av en handgranat i ansiktet och i höger arm, och senare av en explosiv kula i vänster arm. De tre finska soldaterna vid maskingevärsställningen på västra sidan gav eld mot ytterligare en landstigningsbåt som tvingades bort, men de måste överge maskingeväret när ammunitionen tagit slut. En man stupade, två lyckades fly och simmande ta sig därifrån. En av dem simmade ända till Dömmaskär 2½ km bort, en togs upp av en finsk kanonbåt som närmade sig.

Fyren efter striden. OBS hålet i taket intill mistluren. Foto: Fred Luthers samlingar

Finländarna i tornet hade snart förbrukat nästan all sin ammunition och kunde bara hoppas på förstärkning från Rosala, men ryssarna inne i byggnaden kunde stoppas med den sista handgranaten. I tornet fanns nu bara 15 stridsdugliga försvarare.

De egna kanonbåtarna Hämeenmaa, Uusimaa och Karjala anlände och öppnade eld mot fiendeställningarna på ön och mot de ryska båtarna, varav en båt sänktes och de övriga drevs ut till havs. Samtidigt kom tre finländska Fokkerplan från Åbo och sköt med sina kulsprutor mot den kvarvarande ryska styrkan på skäret.

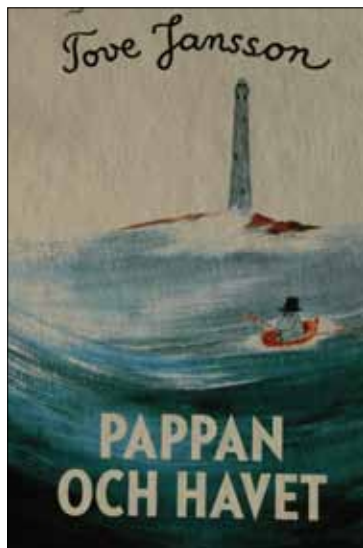
Ett första finskt landstigningsförsök av 10 man slogs tillbaka av ryssarna och misslyckades, men ytterligare förstärkning om drygt 80 man anlände så småningom. Striderna pågick hela dagen, ryska flygplan störtbombade de finska kanonbåtarna. Sent på eftermiddagen gav sig de sista fyra ryska soldaterna på ön och togs till fånga. 35 finländska och enligt sovjetiska källor 36 ryska soldater (sannolikt betydligt fler) stupade. 28 ryska soldater, varav 17 svårt sårade, togs till fånga.

Även följande dag besköts och flygbombades Bengtskär. En rysk flygbomb träffade fyren i skarven mellan tornet och huset. Bombträffen resulterade i flera dödade och sårade och fyren fick stora skador.

Redan under hösten 1941 började Sovjetunionen dra sig tillbaka från Hangö, tyskarna hade nu kontrollen över Estland med södra sidan av finska viken och de sovjetiska styrkorna behövdes för Lenings närförsvar. I december 1941 var Hangö åter finskt och Bengtskärs militära betydelse minskade, men fyren var befäst ännu fram till krigsslutet.

Bengtskär som turistmål

Bengtskär lär vara förebild för Tove Jansson's skildring av fyren i boken Pappan och havet:

” – Vad den är stor, sa mamman och frös till. – Stor? Ropade pappan. Den är enorm! Det är troligen den största fyr som någonsin har byggts. Och har ni tänkt på att det här är den allra sista ön, ingen bor här utanför oss – där finns bara havet”.

Numera utnyttjas Bengtskärs fyr för turism. I bottenvåningen finns café, ett kapell och Finlands första fyrmuseum, samt försvarets permanenta utställning om striden vid Bengtskär 1941.

En av fyrvaktarbostäderna är restaurerad till museibostad. På andra våningen finns ett litet fyrhotell samt konferens- och möteslokaler. Sex tidigare bostadsrum har inretts för övernattnig, med fyra bäddar i varje rum. Reguljär båttrafik går dagligen – med reservation för vädret – från Hangö och från Kasnäs-Rosala under sommarperioden från mitten av juni till mitten av augusti.

För turbåtarnas passagerare ordnas guidning på finska, svenska eller engelska, efter behov. Middagsmåltider erbjuds efter förbeställning. Övernattande gäster kan även boka bastu. För hygien och bastu används regnvatten, dricksvatten hämtas med båt till förråd på ön.

Veckoslutsutfärder arrangeras också under maj och september. Speciellt sjögången kan förhindra angöring av ön, vid syd- eller sydvästvindar från c:a 10 m/s. Tillägning med fritidsbåtar är endast möjlig i mycket lugnt väder.

Under stränga isvintrar har också långfärdsskridskoåkare besökt Bengtskär och isvintern 1994 körde man med bil ut till fyren. Jag har själv besökt Bengtskär vid två tillfällen med egen segelbåt, 1998 samt 2002.

Då jag 1998 låg i Sjöbjörnarnas utskärshamn Ådskär pekade en sjöbjörn ut mot fyren som syntes i horisonten och sade "*Därute ligger Bengtskär, dit kan man inte segla*". Sen kom nästa sjöbjörn, pekade och sade: "*Därute ligger Bengtskär, som du absolut måste besöka!*" Eftersom vädret var helt lugnt följde jag det senare rådet och gick ut för motor. Då kunde jag förtöja långsides berget intill en liten kaj, innanför en skyddande kobbe. Kajen där nyttjas numera av förbindelsebåtarna och vid det senare besöket 2002 ankrade jag istället med stäven mot ber-

Johanna II förtöjd vid Bengtskär 1998.

get på södra sidan nedanför fyren, helt öppet och oskyddat.

Ett besök på Bengtskär när något tillfälle ges, kan verkligen rekommenderas för den fyrintresserade.

Litteratur:

En utförlig skildring av Bengtskär ges i boken:

Bengtskär – fyr, hem och slagfält, Paula Wilson, Schildts förlag, Helsingfors 2000, ISBN 951-50-1196-5

Några tidigare beskrivningar av Bengtskär:

Döda mäns skär, Benedict Zilliacus med teckningar av Henrik Tikkanen, Utöar, II upplagan, Söderström & Co Förlags Ab, Helsingfors 1974, ISBN 951-52-0222-1

Bengtskär – den sällsamma fyrön, Berndt Festin, Skärgårdsstiftelsens Årsbok 1998 Dalaröleden

Bengtskär – stor fyr med dramatisk nutidshistoria, Rolf Karlman, Fyr-sällskapet informationskrift Blänket, 2006:2, ISSN 1404-3262

Hemsida: <http://www.bengtskar.fi>

Fyrdata:

Position: N 59° 43',41 E 22° 29',96

Fyrkaraktär: Fl(3) W 20 s

Fyrljusets höjd över havet: 51 m

Lysvidd: 10,4 nautiska mil

Pelle Stavfeldt, vår nära och käre vän

Jag är mycket ledsen att behöva meddela att vi tyvärr har förlorat en verkligt härlig, fin, positiv vän samt en enorm fyrkunskapskälla och fyrbevarare. Ljuset från Pelle Stavfeldt på Klädesholmen släcktes 26 maj 2019. Pelle blev medlem i Svenska Fyrsällskapet redan i maj 1997 så han var en av våra tidigaste medlemmar. Hans fyrintresse startade minst 20 år tidigare för år 1977 bildade han föreningen Rädda Pater Noster. Föreningen bearbetade berörda myndigheter vilket medförde att det första renoveringsarbetet på fyren utfördes och bekostades av AMS.

År 2002 när fyren åter var hotad bildade Pelle den nya föreningen Pater Nosters Vänner för att ännu en gång rädda fyren. Nästan 400.000:- som tidigare hade insamlats av den första föreningen användes för den andra renoveringen. Pelle var initiativtagare till och ordförande i båda dessa föreningar. Vi kan konstatera att förutom hans initiativ och idéer hade knappast Pater Noster överlevt fram till sin stora renovering.

Vid det tredje och senaste räddningsarbetet flyttades fyren in till fastlandet 2002. Flera privata sponsorer samt bl.a. RAÄ, SjöV, SFV, VGR, LstVG, Tjörns kommun, Bohusläns Museum och huvudsponsorn Pharmadule-Emtunga i spetsen deltog. Pater Nosters Vänner under Pelles ledning var en mycket viktig kugge och pådrivare vilket resulterade i att den helt renoverade fyren sattes tillbaka på sin plats på Hammeskär den 4 juli 2007. Fyren återtändes därefter den 26 september 2007 efter att ha varit släckt sedan november 1978.

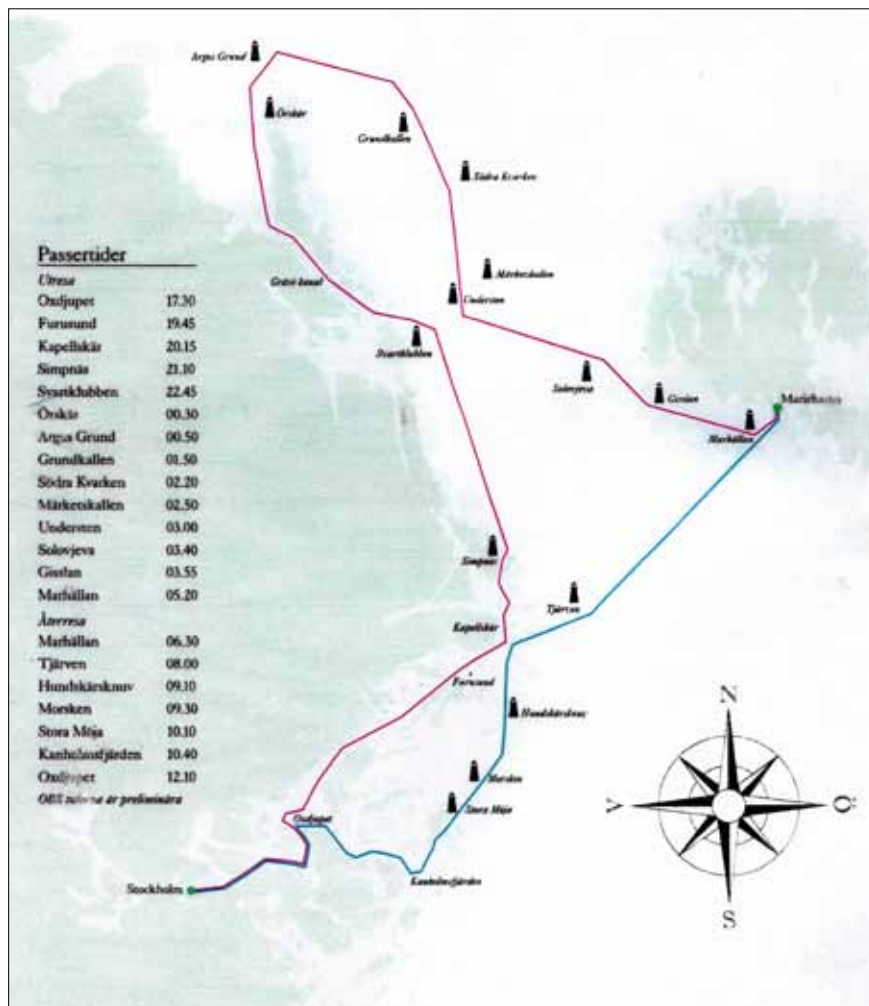
Tack bäste Pelle för många, många trevliga, roliga och intressanta samtal och träffar. Minnet av dig lever och fortsätter att lysa genom skenet på Pater Noster. Tack också för allt du gjort för "din" fyr.

Esbjörn
Donsö 2019-06-28

Fyrresa med Birka juni 2018

Anne-Marie Larsson, Oxelösund (text & foto om ej annat anges)

Den 17 juni 2018 gick vi ombord på Birka. Väl ombord blev det fika och prat med andra fyrentusiaster och efter middagen var det dags att ta plats för att titta på 94 fyrar under guidning av kapten Göran P Sjödin, fyrforskare Anders Hedin och några andra som beskrev minnen från flera olika fyrplatser.

Den äldsta bevarade farledsbeskrivningen av Östersjökusten är från 1200-talet. Vi följde Kung Valdemars medeltida segelled. Under medeltiden seglade sjöfarare helst nära kusten. Rutten fungerade som handelsled för svenska och danska köpmän. Leden började vid Utlängan i Blekinge och följde kusten upp till Arholma. Den gick sedan via Åland över till Finland och vidare till Reval (Tallin) i Estland.

Oxdjupet är en huvudfartygsled till Stockholm. Den är 180 m bred på smalaste stället och djupet varierar mellan 17-38 meter. Förr sänktes man uttjänade skepp här. 1675 sänktes t.ex. Regalskeppet Kronan II. Efter ryssens härjningar beslöt man 1723 att anlägga en fästning, *Fredriksborg*, på platsen. Anläggningen ingick i försvaret som byggdes upp i Stockholms skärgård efter rysshärjningarna utmed ostkusten 1719. På motsatta sidan om Oxdjupet anlades 1870 *Oskar Fredriksborgs* fästning. 1925 beslutades om nedrustning och då förlorade fästningen sin funktion. I och med industrialismen i slutet av 1800-talet ökade behovet av större djup och farleden muddrades.

Furusund är en ö i Norrtälje kommun. Hamnen kom att bli viktig i väntan på lämplig vind att korsa Ålandshav.

Kapellskär är en udde i Norrtälje kommun. Hamnen var viktig för godstransporter mellan Sverige, Åland och Finland. Ryssarna samlades här innan de anföll och härjade utefter kusten 1719. För 100 år sedan tänkte man dra en järnväg fram till Kapellskär eftersom det var en isfri hamn och handeln med bl.a. Ryssland hade ökat. Så skedde inte eftersom första världskriget kom emellan. På Kapellskär restes 1994 ett minneskors i trä för att hedra Estoniaoffren.

Remmargrundets demolerade fyr.

Foto: Sjöfartsverket, insänt av Johan Thedin

Remmargrund är en svensk obemannad fångdammsfyr byggd 1970 i Töre nära Haparanda. Fyren var 20 m hög med radarreflektor och fasadbelysning. Den 30 oktober 2018 fick ett estländskt fraktfartyg motorhaveri och gick på grund utanför Kapellskär vid Remmargrund. Fyren förstördes i samband med detta.

I Stockholms skärgård utanför Vaddö ligger Simpnäs samhälle med flera fyrrar. Den första fyren på **Simpnäs** byggdes 1869 på fyrvaktarbostadens tak. Nuvarande fyr är från 1944 då även fyrplatsen avbemannades. Nu är alla husen borta. De sista revs 1979.

Svartklubben är en holme i Roslagens norra skärgård. Fyrbyggnaden var klar 1820 och består av ett tjockt 12 m högt stentorn. Fyren eldades då med stenkol. 1840 installerades rovoljelampor med mässingsspeglar. 1875 användes fotogenlampa som fyrlykt. 1916 fick den omålade fyren sin svart/vita dagmarkering som den fortfarande har. 1961 automatiserades fyren och avbemannades i samband med detta. Fyrskenet syns 16 M. Sjöfartsverket äger fyren som är statligt byggnads-

Svartklubbens fyr passerades kl 22.45.

minne. De tidigare fyrpersonalbostäderna är nu utsålda till privatpersoner.

På 1880-talet flyttades lotsstationen hit. Det fanns 7 bostadshus och en skola. En del vintrar gick det t.o.m. att köra över Ålandshav med häst och släde. År 1855 var havet täckt av is i hela 12 veckor.

Örskärs fyrplats ligger norr om Gräsö i Upplands skärgård och är den nordligaste utposten. Ön har en rik flora, bl.a. 18 olika orkidéarter. Fyrplatsen invigdes 1687 men förstördes av ett blixtnedslag 50 år senare. Den nuvarande fyren byggdes 1740 och saknar trappor, men den har istället en spiralformad tegelgång. 1954 elektrifierades fyren. Den liksom fotogenboden ägs av Sjöfartsverket. Örskär avbemannades 1997. Tillsynen sköts av ett åretruntboende par som också har hand om SMHL:s väderstation. Fyren blev statligt byggnadsminne 1935 och är föreslagen som Nationalarv. Idag finns det ett vandrarhem där.

I Blänket 2008:2 kan du läsa Mats Carlsson Lénarts artikel om den fasansfulla Örskärs-olyckan då 14 personer miste livet julnatten 1877. (*Red.anm.: Sök på www.fyr.org under Lexikon, skriv Blänket i sökrutan och välj ur listan som kommer upp.*)

Argos grund är en obemannad kassunfyr som togs i bruk 1957. Fyrtornet är 15 m högt. *Ångfartyget Cedric* förliste i jultid

1910 vid grundet. Fartyget ligger nu på 40 m djup och står i stort sett intakt på botten. Nio av femton besättningsmän lyckades ta sig i livbåten. Sex av männen dog i det iskalla vattnet. Tre lyckades ta sig i land och fann en bebodd fiskestuga på Ängskär. De överlevde därigenom olyckan.

Kassunfyren **Grundkallen** byggdes 1959 och ersatte då fyrskippet Grundkallen som funnits på plats sedan 1862. Fyren som ägs av Sjöfartsverket och är 34 m hög var bemannad fram till 1980 då den automatiserades och avbemannades.

Södra Kvarken är en obemannad kassunfyr som ligger i norra delen av Ålandshav. Den 17 m höga fyren byggdes 1984 och kom på plats 1986.

Märketskallen är en fyr i södra Kvarken mellan Sverige och Åland. Den ursprungliga fyren (kassunfyr byggd med fångdamm) bogserades ut och sänktes på plats 1985. Fyren blev mycket kortlivad då den efter 12 timmar blev påseglad av en oljetanker. En ny fyr byggdes och var på plats 1987 men också den rammades och förstördes. Den nuvarande fyren kom på plats 1992 och har hittills klarat sig.

Märketskallens fyr.
Foto: Johan Fredriksson

Understen är en ö öster om Öregrund. Redan på 1700-talet fanns det sjömärken här. 1848 kom den första fyren 13 m hög på plats. 1915 byggdes en ny fyr, 39 m hög. Den är vår näst högsta fyr efter Långe Jan på Öland. Fyren automatiserades 1966 och avbemannades 1968. Fr.o.m. 1996 fjärrmanövrerades fyren från Sjöfartsverket i Norrköping. Innan dess sköttes den av Sveriges enda kvinnliga fyrmästare, Marianne Brus, som också växt upp på Understen. På ön finns ett sjöbevakningstorn från 1970-talet. Med hjälp av kameror med avancerad optik används tornet nu för fjärrövervakning av sjöfarten på Ålandshav. Hela ön är militärt skyddsområde och får inte besökas utan tillstånd.

Under andra världskriget släcktes fyrrarna på Understen och minbälten lades ut. Tyska fartyg skeppade malm i dessa farvatten och 1940 chansade kaptenen på fartyget *August Thyssen* och tog genvägen genom minbältet. Fartyget träffades av en mina och efter 10 minuter sjönk det på 58 m djup. Livbåtarna drev iväg i issörjan. Från Understen gick fyrvaktaren med ett biträde ut med motorbåt för att rädda besättningen. De släpade båda livbåtarna med risk för eget liv genom minbältet och belönades senare för sitt mod av Hitler med tyska medaljer.

Marhällan är en 11 m hög fyr byggd på ett skär 1938. Innan fyren byggdes led många fartyg skeppsbrott i området trots närheten till lotsstationen på Kobbaklintar.

Tjärven är ett kallt skär, 200 m långt, 100 m brett och 6 m högt, med djupt vatten runt om. På 1800-talet fanns där ett kummel. 1902 togs ett kungligt beslut om att bygga en fyr. Den nuvarande fyren från 1903 är byggd som en medeltida

borg. Fyren, som ägs av Sjöfartsverket, automatiserades 1945 och fr.o.m. 1953 fjärrmanövrerades den från Söderarm och avbemannades samtidigt.

Tjärven är svår att angöra och det finns en vindsch där båten kan hissas upp vid dåligt väder. Under den tid fyren var bemannad tjänstgjorde man varannan vecka medan familjen bodde på Söderarm. På Tjärven finns inget färskvatten. Vintertid bröts en ränna mellan Åland och Stockholm som gjorde att fyrpersonalen fick kliva på isen och man hade därför alltid med sig en iseka som säkerhet.

Huvudskärsknuv är ett skär med en 7 m hög obemannad ledfyr som byggdes 1939. 1986 fick man elljus från solpanel och batterier.

Morsken är en obemannad ledfyr som anlades 1939. Fyren försågs 1986 med elljus, solpanel och batterier.

Efter en mycket spännande resa utan sjögång kom vi åter i land vid Stadsårdshamnen. Jag rekommenderar varmt Birkas fyrresa, som med en utmärkt guidning var en stor del av resans upplevelse.

Utställning av fyrtavlor ombord.

Årets båtmässa i Stockholm

Ulf Schloss & Magnus Rietz

Anders Unosson en riktig klippa i Svenska Fyrsällskapets monter.

Svenska Fyrsällskapet deltog som vanligt i båtmässan "Allt för Sjön i Stockholm" som bl.a. resulterade i 54 nya medlemmar i sällskapet.

Jag vill passa på att tacka er alla som ställde upp i montern under mässtagarna, ni gjorde ett "kanonjobb".

Ulf Schloss

Tema för årets mässa var:

Vad ska vi ha alla gamla fyror till?

Den förhärskande uppfattningen om Östersjöns tillstånd har under de senaste åren inte varit direkt uppmuntrande. Vi matas i överdoser med rapporter om övergödning, bottendöd och syrebrist. Torsken försvinner, algerna blommar och till råga på allt utropas Östersjön på en del håll till en slags lågintensiv krigsskådeplats.

Det här är naturligtvis inga roliga berättelser att ta del av. Det är lätt att tröttna, gripas av hopplöshet, till och med ångest. Följden blir då lätt att man väljer att vända det obehagliga ryggen vilket i rådande situation är helt kontraproduktivt.

Men är det här verkligen allt? Är Östersjön idag bara ett enda stort elände som vi inte rör på?

NEJ!

Så klart inte. Vi måste istället börja se och lyfta fram alla de tillgångar vårt gemensamma hav bär med sig. Vi måste också förstå att om vi ska lyckas rädda detta så spännande hav är det hög tid att vi tar saken även från en annan ände. Att vi börjar visa på alla Östersjöns upplevelsevärden. Inte bara tjarar om all sörja nere under ytan. Och inte förrän därefter kan man rimligen förvänta sig att viljan till ordentliga an-

strängningar kan börja spira. När vi ser och får uppleva allt det värdefulla som Östersjön verkligen kan ge oss som bor däromkring. Inom natur, historia, kultur, besöksmål och handel. Vilket därmed i sin tur kan föra med sig det kanske viktigaste av allt – ett upprätthållande av fred mellan länderna runt vårt härliga hav.

Runt Östersjön finns det ca 190 klassiska fyrplatser i nio länder. Ungefär 70 stycken av dessa är öppna för besök. Flera hundra tusen människor söker sig till dem varje år. Fyrar utgör idag bland de enskilt största besöksmålen längs Östersjöns kuster i flera av dess strandländer. De marknadsföres intensivt som sådana i t.ex. Estland, Lettland, Polen och Tyskland. I Sverige hålls ett trettiotal fyrar öppna för besökare, företrädesvis under sommarhalvåret. I Finland och Danmark något tiotal vardera. Ryssland låter än så länge besökaren stanna utanför fyrarna. Men man börjar eventuellt förstå att fyrar är intressanta. Ett nytt fyrmuseum öppnade i Kronstadt 2017 och i St. Petersburg hölls en stor utomhus bildutställning om fyrar samma år.

Vi ser det och vi känner det. Fyrar förenar oss som lever runt Östersjön! Och nu vet du vad vi ska ha dem till.

Att rädda vårt hav och bevara vår gemensamma fred.

Svenska Fyrällskapet har 2018 bildat en arbetsgrupp för internationellt samarbete och kulturutbyte mellan fyrföreningar, myndigheter, museer och kulurhistoriska institutioner runt Östersjön.

Ansvariga inom Svenska Fyrällskapet är Magnus Rietz och Ulf Schloss.

Magnus Rietz

Unik utställning i Vinga fyrbåk

Det har funnits en båk på ön Vinga sedan 1600-talet. Det är ett stort sjömärke som var tänkt att brännas ner när fienden närmade sig. Detta gjordes också några gånger. Vår senaste båk är byggd på mitten av 1800-talet och är Sveriges största sjömärke och en sevärdhet i sig. Vinga Vänner har nu fått möjlighet att använda båken för en serie utställningar i denna relativt stora och mycket speciella lokal.

Första utställningen någonsin – Vad finns under vattenytan kring Vinga

Vi fick bidrag från Riksantikvarieämbetet och har nu invigt en utställning med fantastiska undervattensbilder (samarbete med två dykföreningar). Utställningen pågår hela sommaren fram till den 13/10 2019 om vad som finns under vattenytan kring Vinga, d.v.s. fiskar, skaldjur, växter etc. Hela projektet är idéellt så vi tar ingen extra entré för utställningen utan tanken är att locka mer människor till Vinga.

Öppettider se wingavanner.se.

Per Gjörde

Ansvarig för muséet på Vinga

Fyrrar – vägvisare, symboler och kulturarv

Föreläsningsserie för fulla hus

*Några av kursledarna.
Från vänster Anders Nylund,
Hans Rutberg, Marianne Brus
och Göran Dalén*

Under vårterminen 2019 anordnade Uppsala senioruniversitet en föreläsningsserie med titeln: *"Fyrrar- vägvisare, symboler och kulturarv"*. I Senioruniversitetets medlemsblad beskrev Bror-Erik Lundin kursen på följande sätt.

Vi är överväldigade! Aldrig hade vi trott att så många skulle nappa på vår föreläsningsserie om fyrrar, sade serieansvariga duon **Kristina Söderlind Rutberg** och **Hans Rutberg**, när de inledde arrangementet på Slottsbiografen i januari. De 140 deltagarna fick information om fyrrarnas syfte och historia:

"En fyrr är ett sjömärke, konstruerat för att nattetid sprida ljus eller andra signaler för sjöfarten, som varning vid grund eller som hjälp att kontrollera geografisk position. Olika typer av fyrrar har olika syften."

Fyrrar ansågs förr som själva sinnebildningen av allmännyttan. Skepp kunde navigera efter dem – utan att betala. Funktionen som säkerhetsanläggning och ljusspridare har gjort att fyren blivit en symbol för vägledning, kunskapspridning och hopp. På grund av sitt utsatta läge har fyren också blivit en symbol för ensamhet, styrka och beslutsfattande samt människans kamp mot naturkrafterna.

Det första fyrtornet på ön Faros nära Alexandria byggdes omkring 300 f Kr och rasade i en jordbävning 1302. Den berömda statyn kolossen på Rhodos byggdes på 280-talet f Kr. Den hade eldsken från ögonen för att vägleda angörande fartyg. De första svenska fyrrarna bestod av brinnande eldar på klippor vid havet. Så småningom ordnades fyrrskenet med oljelampor, vars ljus förstärktes med stålspeglar.

Sveriges långa kuststräcka och de största sjöarna innehåller en stor mängd fyrrplatser. Många av oss har goda minnen av radions sjörapport med observationer runt om. Välbekanta namn som Väderöbod, Landsort, Söderarm, Örskår, Högbonden, Bjuröklubb väcker nostalgiska minnen.

Dan Thunman, stadsantikvarie i Uppsala hade intressanta berättelser om livet på en fyrrplats. Fyrrarna är enligt belägna och

personalen med familjer var i stort sett isolerade under stora delar av året. Naturens krafter var ibland mycket våldsamma, vilket förstås försvårade levnaden. De tuffa förhållandena tvingade fram hårt arbete från alla. Livsvillkoren tvingade folk oftast till ett liv i mänsklig harmoni och respektfullhet. Men motsättningar kunde förstås också uppstå i dessa samhällen. Thunman påminde också om Uppsalas egen fyr – vid Flottsund.

Ingenjör **Ulf Schloss**, tidigare anställd på AGA:s fyrvärdning, berättade om fyrteknik, ljuskällor, optik m.m. samt om svenska fyrskepp. Världens första fyrskepp placerades 1731 i Themsens flodmyrning. Första svenska fyrskeppet lades ut 1844 vid Falsterborevet i Skåne. Ett välkänt fyrskepp var Finngrundet, som var i bruk 1903-1969, förankrat i södra Bottenhavet.

Gustaf Dalén, den svenske industrimannen, uppfinnaren och Nobelpristagaren, har haft en betydande roll i utvecklingen av fyrtekniken. Hans sonson **Göran Dalén**, civilingenjör berättade att Gustaf redan i unga år var en riktig "Oppfinnar-Jocke". När han var 13 år uppfann han en väckningsapparat av ett gammalt väggur som han hade fått av sin far. En kvart innan klockan skulle slå tändes en tändsticka. Tändstickan hängde över en gasolinlampa och över lampan stod en panna med kaffe. När Gustaf Daléns väckarklocka slog vaknade den unge uppfinnaren i ett ljust rum och kunde dricka varmt kaffe.

Daléns framgångar inom fyrtekniken inleddes med en klippapparat. Acetylgasen som hade börjat användas i slutet av 1800-talet, hade stark lyskraft. Tekniken som användes krävde omfattande tillsyn och stor förbrukning av

gas. Klippapparaten sparade nära 90% av gasen.

Dalén fortsatte utveckla fyrarna. Han tyckte det var slöseri att de blinkade även dagtid. Uppfinningen Solventilen blev klar 1907. Dalén hade kommit på ett sätt att använda sig av principen att ett mörkt föremål drar till sig mer solljus än ett ljust. En koppling till en ventil som öppnar och stänger gasflödet ser till att gaslågan släcks respektive tänds.

En stor succé förstas! En verklig pre-stigebeställning fick AGA 1912 då hela Panamakanalen försågs med AGA-fyrar.

Dalén fortsatte med sitt utvecklingsarbete, men i samband med en gasolycka 1912 blev han av med sin syn. Blindheten var svårt att acceptera men han gav inte upp. Hans AGA-spis blev världsberömd

Meteorologen **Anders Nylund** berättade om radions sjörapport som i år fyller 80 år. Det har alltid funnits skäl att varna sjöfarande för orkaner och det var mycket betydelsefullt när man kunde börja använda ett modernt kommunikationsmedel, radion. Tidigare hade man använt olika former av signalsystem för att varsla fartygsbesättningen om väderomslag och liknande. Nylund berättade också om förlisningar längs de svenska kusterna.

Den avslutande "lektionen" leddes av **Marianne Brus**, som är Sveriges enda kvinnliga fyrmästare. Hon tillbringade 19 år på Understens fyr utanför Roslagskusten, dels under sin uppväxttid, dels under sin fyrmästartid. Livet på ön har förstås format hennes liv och hon har aldrig haft problem att vara ensam. Mariannes unika och humoristiska berättelse om livet ute på Understen blev en uppskattad avslutning på kursen. Kursen avslutades med studiebesök till Örskärs fyr, norr om Gräsö.

Finns det fyrar i Mjörn?

Gunilla Öhrn

Finns det fyrar i Mjörn? undrar folk förvånat när ämnet kommer på tal. En sådan liten insjö! Jodå, det finns fem - eller hela sex, om man räknar ensfyrarna vid åmynningen.

Huvdens fyr: Fyrlykta AGA LB 150

Som nybliven medlem i Svenska Fyrsällskapet (2001) deltog jag i en fyrresa på Mjörn med S/S Herbert. Det ledde förresten till att jag blev medlem i Mjörns Ångbåtsförening, något jag aldrig ångrat.

När Fyrsällskapet år 2015 gjorde om turen, fick jag förtroendet att stå till rors. Då började en tanke spira i min hjärna: Åka runt och se på fyrar i dagsljus kan ju vara fint, men egentligen borde man väl göra turen i mörker, så man verkligen går på fyrarna! Jag frågade skeppare Östen och han nappade direkt. Nu gällde det bara att få Fyrsällskapets programkommitté att förstå att detta kunde vara något. Det kunde det tydligen, för många bokade in sig på turen. Vi fick deltagare t.o.m. från Hälleviksstrand.

Ån var omuddrad och grund, så vi bad passagerarna ta sig till Snökajen där vi tog dem ombord. I skymningen gled vi

ut längs piren, där vår första fyr - **Alingsås angöring** - blinkade tryggt. Sedan fick jag förtroendet att ta över rodret och micken. Tack, Östen! Passagerarna fick var sitt litet häfte med sjökort, fyrarnas placering och sektorer samt lite fakta om Huvdens fyr, Sveriges enda (troligen) privat byggda och ägda fyr.

Mörkret tätnade och utanför Järns udde kändes det gott att se **Huvdens** smala vita sektor. Vid Huvden drog vi visslan och lade om till sydlig kurs. Sektorn från Huvden är smal och leder mellan Helgesholmen - grön prick - och Bualagsgrund - röd, nära några stenar vid Sunnerös västligaste udde - grön, nära Bua skär om styrbord - ingen prick, nära Stillgrund - grön, och så ned mot Flat-holmarna där den lämnar oss åt vårt öde.

"Nu har vi ingen hjälp av fyren längre", sa jag i micken, "men öarna om ba-

bord heter Tron, Hoppet och Kärleken, så det ska nog gå bra.” Jag kunde lagt till att Östen bor på Kärleken, men lite spänning skulle de väl ändå få uppleva. ”Nu får du hjälpa mig” bad jag. När vi lirkat oss förbi den röda om styrbord och sedan genom den trånga passagen mellan röd och grön (tack för strålkastaren)

kom vi strax in i **Lammholmens** röda sektor. Sedan 90° babord in i den vita, mellan Hundskär och det där skrafset norr om.

Från Lammholmen ska man kunna gå i vit sektor via Pellholmen och Jönsholmen ända in till Alingsås angröding. Att gå mot en fyr är lätt, att gå från den med sektorljuset i ryggen är desto svårare. Vi gick på kurs 60°, fritt från Bokö SO-udde, och efter c:a 20 minuter började jag spana efter **Pellholmens** fyr.

Ljusen från staden började bli lite störande och hur jag än spanade kunde jag inte se Pellholmens fyr. Jag bad passagerarna hjälpa mig att spana, mest för att de skulle uppleva hur det känns när fyren är släckt - för det var den.

Nåja, det här är ju hemmavatten. Jag hade skeppare Östen bakom ryggen och plottern i hytten så jag kände mig trygg. In i **Jönsholmens** vita sektor och sen angröingsfyren på piren. Nu var också ensfyrnarna tända. Byte vid rodret och snart anlöpte vi Snökajen.

Många kramar och tack blev det, turerna var tydligen uppskattad.

Byggnadsvårdsbidrag till Mariestads Fyrsällskap

Mariestads Fyrsällskap har hos Länsstyrelsen i Västra Götaland ansökt om bidrag för renovering av kumlet på ön Island c:a 15 km väst Mariestad samt utgivande av en bok som behandlar de fyror som Fyrsällskapet tidigare renoverat. Ansökningsbeloppet är på 80.000 kr.

I mars 2019 beslutade Länsstyrelsen om bidrag till följande:

Bidrag till vård av värdefull kulturmiljö: Mariestads farleder

Underhåll av fyror och fasta sjömärken med 62% av de kulturhistoriskt motiverade kostnaderna, dock högst 50.000 kronor

Motiveringen till beslutet är:

Mariestads Fyrsällskap har de senaste tio åren utfört omfattande renoveringsarbeten på fyror i Mariestadsområdet. Ett bidrag till detta arbete är väl motiverat.

Beslutet grundar sig på 5§ Förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Hänt på fyrfronten

Högbonden

Glada nyheter angående Högbonden! Olle Eriksson, som arrenderar och driver vandrarhemmet och caféet, ringde Lennart von Post i julas. Han och hustrun Marie hade då tecknat ett nytt arrendekontrakt som sträcker sig till 2022.12.31. Fasader och fönster kommer att renoveras under 2019, fram till 1 juli, och invändig renovering skall göras under 2020. Naturvårdsverket, som äger Högbonden, står för kostnaderna medan Länsstyrelsen i Västernorrland ansvarar för upphandling och bygglledning.

I tidningen Ångermanland kunde man i april läsa att Länsstyrelsens upprustning av Högbonden dragit igång. I mitten av april skulle 27 helikopterflygningar göras för att lyfta ut alla utrustning och material som behövs för fasadrenoveringen. Renoveringen blir ett lyft för hela ön. Enda smolken i glädjebägaren är att vandrarhemmet får öppna senare i år.

Enligt Riksantikvarieämbetet är Högbonden en av fyra fyrar i landet med högst bevarandevärde och måste därför hållas i gott skick.

Remmargrunds kassunfyr påseglad

Kassunfyren före påseglingen
Foto: Rickard Rundgren

Remmargrunds fyr efter haveriet
Foto: Sjöfartsverket

Den 30 oktober 2018 blev fyren Remmargrund i Stockholms skärgård påkörd. Lastfartyget Regal Star, som regelbundet passerade på väg mellan Kapellskär och Paldiski, fick elavbrott och blev manöverodugligt. I den hårda vinden drev fartyget mot fyren och törnade emot. Övre delen av fyren knäcktes och föll i vattnet. Fyrljus och racon upphörde att fungera och fyren slocknade.

2019 var fyren reparerad och ombyggd med solpanel och LED-lampa. En fungerande fyr men inte lika ståtlig.

Remmargrund efter reparationen
Foto: Jan Hopfinger

Smygehuks fyrplats snart till salu!

Trelleborgs kommun, som äger Smygehuks fyrplats, anser inte att fastigheten ingår i deras kärnverksamhet. Kommunstyrelsen har därför i besparingssyfte beslutat att gå vidare med planerna på att sälja fastigheten där bl.a. vandrарhemmet ingår. Vandrарhemmet kommer dock att drivas vidare i sommar tills ny detaljplan är framtagen och nya beslut fattade. Detta kan betyda att Anna-Lena Sundin som drivit Smygehuks vandrарhem i den gamla fyrbostaden i mer än 20 år måste lämna.

Eftersom Smygehuk är ett viktigt turistmål för Trelleborg skall platsen fortsatt vara tillgänglig för allmänheten och det är inte fråga om att göra om platsen till privat fastighet. Försäljningen kommer att villkoras så att en framtida köpare måste vilja driva och utveckla turistnäringen.

Smygehuks fyr byggdes 1883, elektrifierades 1931 och avbemannades 1968. Fyren släcktes 1975 och ersattes då av Kullagrundets fyr. Smygehuk återtändes 2001.

Fyrpersonalregistret

Nu har det varit lite tyst i Blänket ett tag om fyrpersonalregistret. Händer det inget där? Jojo, visst gör det det. En milstolpe är passerad, d.v.s. 10.000 personer. Ja, i skrivande stund finns det faktiskt t.o.m. 10.049 personer att söka bland. En gammal fyrplats som nu är helt kartlagd (så långt jag kan gå tillbaka i tiden) är Nidingen där den förste fyrvaktaren som jag hittat var född 1752 och började sitt vaktande 1779. Tänk själv, 10 år innan franska revolutionen! Registret är spännande att leta i och se sambanden mellan olika fyrfamiljer och hur de har flyttat runt bland våra fyrplatser.

Maria Elsby

En liten solskenshistoria

En av Blänkets flitiga artikelförfattare, Ulf Wade Andersson, har skickat mig nedanstående solskenshistoria.

En dam från Hässleholms-trakten ringde mig. Hon och hennes man hade varit i Algarve och spelat golf. Paret är medlemmar i Fyrsällskapet och hade tagit med sig medlemstidningen Blänket.

Efter att de läst mitt reportage om fyrrarna längs Algarves kust bestämde de sig för att besöka, Cabo de Sao Vicente. När de kom till fyrplatsen gick de till shoppen för att söka kontakt med fyrvaktaren som fanns på bild i reportaget. De fick kontakt och fyrvaktaren gav dem en guidad tur. De gav honom ett ex. av Blänket och han kom väl ihåg mitt besök.

Glädjande när ett litet reportage kan ge en bra fyrupplevelse för medlemmar.

Tack Ulf! Det var precis så här jag hade tänkt mig att fyrrereportagen skulle fungera, d.v.s. som en aptitretare för andra medlemmar att besöka samma plats.

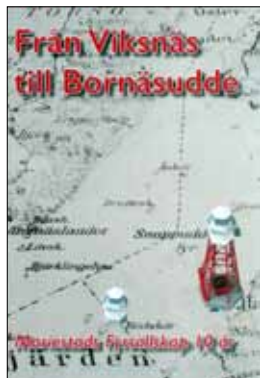
Redaktören

Boktips

Från Viknäs till Bornäsudde

ut given av Mariestads Fyrsällskap

Med anledning av att Mariestads Fyrsällskap 2018 fyllde 10-år sammanställde man en bok om de fyror i Mariestadsleden man lyckats rädda från rivning 2008 och sedan under 10 års tid lagt ner ett mycket omfattande arbete på att renovera. För den som är intresserad av Vänerns fyror och av att följa hur man renoverar en fyr till nyskick är detta boken att läsa.

Boken är inbunden och på 101 sidor med måtten 24,5 x 17,5 cm. Den är rikt illustrerad med många och vackra färgbilder. Pris: 150:- + frakt 55:-. Kan beställas via mail till bobjork2@gmail.com. Leverans sker efter att betalning inkommit antingen på Swish: 0766191510 eller bankgiro: 371-6594.

Maria Elsby

Nytt i fyrwiki juni 2019

Nu på sommaren, varför inte passa på med en utflykt? Ta med kamera och fika. Målet kan vara en fyr i din närhet eller lite längre bort. I Fyrwiki finns många fyror beskrivna som ännu inte är med på bild, särskilt **ledfyror**, **ensfyror** och **hamnfyror**. De, liksom de större, utför tålmodigt sitt uppdrag att leda och varna. Sänd bilderna till mig. De presenteras med dig som fotograf.

Vår ordförande Esbjörn Hillberg har sänt mig ett par gamla fyrlistor. Ett omfattande material som jag till del har hunnit lägga in i Fyrwiki. Den från 1842 och den från 1848 är klar. Listan från 1852 är delvis klar och omfattar inte bara de då existerande fyror utan även de många dåtida sjömärkena. De hade under dagar samma funktion att leda fartygen men var enklare och billigare att bygga. Jag lägger samtidigt in de lotsplatser, som hade dem att sköta. Tillsammans gläntar de på samspelen mellan lotsplatser, fyrplatser, lotsbarnskola och sjömärken; allt i syfte att leda och varna de sjöfarande.

Några tips till sökord i Fyrwiki: 1842, 1848, 1852, lotsplats, Luleå lotsfördelning, Gotlands lotsfördelning. Och för dig som tycker om linser och glas, gå in på Kullen, Länkar, Video: Kullens fyrplats om kvällen (2,5 min).

Trevlig sommar!

Leif Elsby (mail: leif.e.elsby@gmail.com)

Klubbmärken, tröjor, m.m.

Du kan köpa nedanstående artiklar genom att sätta in pengarna på vårt PG konto nr 1968 420-8 samt skriva på talongen vad du önskar köpa. Om du har några frågor var vänlig kontakta Ulla Hillberg 031-972148, email: ulla@hillberg.com. Porto inom Sverige är inkluderat i alla priser men för endast ett exemplar per artikel.

Du kan alternativt gå in på vår hemsida www.fyr.org och använda vårt nya köpsystem genom att klicka längst ner på första sidan på texten "Beställ klubbprylar".

Om fyrar - de Pharis, en översatt avhandling på latin från 1722, pris 110:- (tilläggsporto utrikes 50:-)

Fyrkortlek svenska fyrar, 52+3 kort, pris 50:-, (tilläggsporto utrikes 15:-)

Klubb nål i emalj med logo, 40:- (tilläggsporto utrikes 15:-)

Tygmärke broderat (6 cm högt) logo, 50:- (tilläggsporto utrikes 15:-)

Dekal självhäftande transparent vinyl (10x10 cm) med logo, 20:- (tilläggsporto utrikes 15:-)

Bokmärken av tjock papp, 6 olika med 2 fyrar på varje, 20:- för alla 6 (tilläggsporto utrikes 15:-)

Keps, marinblå, broderad logo, 140:- (tilläggsporto utrikes 15:-)

T-shirt, vit, transfer logo vänster arm, dam (XL, XXL), herr (M, XL, XXL), 140:- (tilläggsporto utrikes 20:-)

Piké-tröja, marinblå, broderad logo vänster arm, dam (XL, XXL) herr (S, M, XL), 260:- (tilläggsporto utrikes 30:-)

Fyrböcker utgivna av Svenska Fyrsällskapet

För att öka tillgängligheten i Sverige och delvis minska vårt administrativa arbete säljs hädanefter våra mycket populära böcker enbart direkt av Hjertmans i deras 10 butiker i Sverige och via deras hemsida www.hjertmans.se.

Jubileumsbok 20 år, 192 sidor, c:a 170 bilder, hård pärm, ISBN 978-91-85581-77-1, pris 250:-.

Fyrhandbok, 320 sidor, 450 bilder, hård pärm, 116 svenska fyrar, ISBN 978-91-975819-1-2, pris 150:-.

Svenska Fyrsällskapet

Organisations nr: 802439-0216 Hemsida: www.fyr.org E-mail: esbjorn@hillberg.com
Fax: 031-970623 PGkonto nr: 1968 420-8 Nordea Bank BIC/Swift-code: NDEASESS
IBAN: SE92 9500 0099 6042 1968 4208

Styrelse

Ordf. Esbjörn Hillberg, Donsö Backe 16, 430 82 Donsö, tel. 031-972148
v.Ordf. Lennart von Post, Betesvägen 23, 871 53 Härnösand, tel. 0705-771 711
Skr. Britt-Marie Sjögren, Pildammsvägen 8, 262 93 Ängelholm, tel. 0431-27272
Kassör Ingrid Sernbo, Rörviksgatan 35, 421 65 Västra Frölunda, tel. 0708-261995
Leif Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel. 0523-22139
Mikael Engqvist, Norrgården 1, Västra Lagnö, 184 95 Ljusterö, tel. 08-5424 3454
Ulf Schloss, Alphyddevägen 8, lgh 1404, 131 35 Nacka, tel. 0704-672473
Tommy Öberg, Bigarråvägen 9, 741 31 Knivsta, tel. 0705-484302

Blänket - Redaktion

Redaktör Maria Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel 0523-22139
e-mail: maria.elsby@gmail.com
Leif Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel. 0523-22139

Hemsida

Webmaster Arne Svensson, Ekudden 7, 430 84 Styrso, tel. 0733-873060
e-mail: webmaster@fyr.org

Arkivarie och Facebook

Arent van der Veen, Fontinvägen 7, 442 31 Kungälv, tel. 0733-451432
e-mail: arent.vanderveen@outlook.com

Fyrexikon / Fyrwiki

Leif Elsby, Terrassvägen 3, Stockevik, 451 78 Fiskebäckskil, tel. 0523-22139
e-mail: leif.e.elsby@gmail.com

Programkommitté Stockholm

Sammank. Christer Nettelbladt, Högbergsg. 83 lgh 1404, 118 54 Stockholm, tel 08-642 1776
Marianne Brus, Bjurövägen 21, 742 96 Gräsö, tel. 0708-187897
Ulf Schloss, Alphyddevägen 8, lgh 1404, 131 35 Nacka, tel. 0704-672473
Erik Sundström, Box 40, 130 39 Sandhamn, tel. 08-5715 3453
Jan-Bertil Sölvén, Sågverksgatan 80, lgh 1001, 122 41 Enskede, tel. 0734-445915
Anders Unosson, Splitzvägen 6, 139 55 Värmdö, tel. 08-5716 8473
Rolf Wänn, Norruddsvägen 25, 137 94 Västerhaninge, tel. 0705-302841

Programkommitté Väst kust

Sammank. Marie Tilosius, Båtsman Lustigs gata 32, 422 57 Hisings Backa, tel 031-526165
Ann Holmdahl, Höggeröd 305, 473 92 Henån, tel. 0304-39512
Göran Sernbo, Rörviksgatan 35, 421 65 Västra Frölunda, tel 0704-449843
Anna-Maj Toresson, Östergårdsgatan 32, 442 52 Ytterby, tel. 0708-887693
Kurt Toresson, Östergårdsgatan 32, 442 52 Ytterby, tel. 0708-887692

Programkommitté Gotland

Sammank. Jan Ströberg, Skyttegatan 6, 621 41 Visby, tel. 0498-271523
Lars Flemström, Box 119, 623 21 Ljugarn, tel. 0498-493085
Gunnar Sillén, Storgatan 72, 624 48 Slite, tel. 0705-822422
Göran Storm, Lau Gumbalde 178, 623 62 Ljugarn, tel. 0705-601190

Programkommitté Uppland

Sammank. Gunnar Boman, Åsgränd 3, lgh 1102, 753 10 Uppsala, tel. 018-150007
Hans Fendin, Kölångsvägen 34, 741 42 Knivsta, tel. 018-341674
Anders Nylund, Romsmaren 39, 819 64 Hållnäs, tel. 0702-727159
Tommy Öberg, Bigarråvägen 9, 741 31 Knivsta, tel. 0705-484302

Kontaktperson Sydsverige

Per Sjögren, Pildammsvägen 8, 262 93 Ängelholm, tel. 0431-27272

Revisorer

Revisor Lena Ardbo, Engelbrektsgatan 35 lgh 1101, 411 37 Göteborg, tel. 0733-977391
Revisor Monica Axman, Fiskebåtsgatan 10, 426 71 Västra Frölunda, tel. 0722-535207
Rev.suppl. Heléne Abenius, Ryggebol Byväg 12, 443 61 Stenkullen, tel. 0734-193905

Valberedning

Sammank. Jan-Bertil Sölvén, Sågverksgratan 80, lgh 1001, 122 41 Enskede, tel. 0734-445915
Nisse Holmdahl, Höggeröd 305, 473 92 Henån, tel. 0304-39512
Marie Tilosius, Båtsman Lustigs gata 32, 422 57 Hisings Backa, tel 031-526165
Anders Unosson, Splitzvägen 6, 139 55 Värmdö, tel. 08-5716 8473

Medlemsavgifter för 2019

Enskild medlem bosatt i Sverige	200 kr
Ideell organisation i Sverige	250 kr
Företag/Myndighet i Sverige	1000 kr
Enskild medlem bosatt utomlands	300 SEK, 35 EUR, 40 US\$ eller 25 GPF

Medlemsavgift för ny medlem inbetalas på PG konto nr 1968 420 - 8.

Medlemmar bosatta utomlands ombedes betala via IBAN: SE92 9500 0099 6042 1968 4208, Bic/Swift-code: NDEASESS eller sända sedlar i valfri valuta enligt ovan i ett kuvert till ordföranden och ej betala med check.

Medlemsavgift som betalas efter 1 oktober ett år gäller även för nästa år.

OBS! När du förnyar ditt medlemskap vill vi helst att du betalar din medlemsavgift på PG konto nr 40 07 14 - 2.

Hur blir jag medlem i Svenska Fyrsällskapet?

Vi vet att Blänket studeras av flera som inte är medlemmar i Fyrsällskapet. Många hör av sig för att fråga hur man blir medlem och om det är några speciella krav. Naturligtvis inte! Människor är intresserade av fyrar och Svenska Fyrsällskapet är en allmännyttig ideell förening som är öppen för alla.

Årsavgift för enskild medlem är 200:-, för företag 1000:- och för föreningar 250:-. Avgiften betalas in på PGkonto nr 1968 420-8. Uppge dina kontaktuppgifter såsom adress, telefonnummer och email på talongen så att vi kan uppdatera vårt medlemsregister. Majoriteten av medlemmarna är enskilda personer intresserade av fyrar och fyrhistoria.

Som medlem får du vår mycket uppskattade tidning Blänket i färg fyra gånger per år. Tidningen är fylld med många intressanta och rikt illustrerade artiklar och nyheter om våra fyrar.

När du har betalt din medlemsavgift sänder vi dig ett välkomstbrev innehållande våra klisterdekalor, det senaste numret av Blänket samt det senaste numret innehållande verksamhetsberättelse, etc.

Vi arrangerar årligen 25-30 föredrag samt kortare och längre fyrresor. Du är mycket välkommen som medlem och att delta i våra aktiviteter som du också kan läsa om på vår hemsida www.fyr.org.

Esbjörn Hillberg

Hur gör man för att få en artikel publicerad i Blänket?

Jo, du kontaktar redaktören (kontaktuppgifterna står på omslagets insida) via brev, telefon eller mail. Manuskripten kan vara i elektronisk form eller handskrivna. Det gör inget om det finns stavfel eller att grammatiken haltar något. Det ordnar sig, huvudsaken är innehållet. ***Artiklar i elektronisk form skall lämnas som icke låsta Word-filer. Eventuella bilder skickas separat antingen som papperskopior (som Du får tillbaka efter skanning) eller som jpg-filer.*** Bilderna måste ha en upplösning som är godtagbar för tryckning, c:a 300 dpi.

Redaktören bedömer om och när en artikel skall publiceras. Då artikeln accepterats startar en brev-/mailväxling till dess att vi båda är nöjda med resultatet.

Det är väsentligt att aviserings- och manusstopptiderna hålls. Tro det eller ej men varje tidning innebär flera månaders arbete innan den går i tryck. Först till kvarn så var ute i god tid.

Maria Elsby
Redaktör